

Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine

ARUANNE

Kirill Jurkov, Kats Kivistik, Maarja Käger, Mark Herman
Ilumets, Kristiina Toomik

Uuring: Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vaahindamine

Autorid: Kirill Jurkov, Kats Kivistik, Maarja Käger, Mark Herman Ilumets, Kristiina Toomik

Teostaja: Balti Uuringute Instituut

Tellija: Haridus- ja Teadusministeerium

Viitamine: Jurkov, K., Kivistik, K., Käger, M., Ilumets, M. H. & Toomik, K. (2024). Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vaahindamine. Balti Uuringute Instituut. <https://doi.org/10.23657/c1d7-6y24>

Täname kõiki intervjuudes, fookusrühma intervjuudes ja aruteludes osalenuid, Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajaid ning Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri meeskonda.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

HARIDUS- JA NOORTEAMET

Balti Uuringute Instituut
Lai 30
51005 Tartu
tel 699 9480
ibs.ee

DOI: <https://doi.org/10.23657/c1d7-6y24>

SISUKORD

Lühikokkuvõte	5
1. Erasmus+ programmid 2014–2020 ja 2021–2027	7
2. Metoodika	8
3. Tulemuslikkus	9
3.1. Üldised näitajad ja eesmärkide täitmine valdkondades	9
3.2. Programmi mõju Eesti haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnale ning ühiskonnas levinud väärtustele.....	10
3.3. Vähemate võimalustega osalejad	11
3.4. Projekti tulemuste turundustegevused	13
3.5. Haridusvaldkonna õpiränded	13
3.6. Haridusvaldkonna koostööprojektid	15
3.7. Noortevaldkonna õpiränded.....	16
3.8. Noortevaldkonna koostööprojektid.....	17
3.9. Spordivaldkonna õpiränded ja koostööprojektid.....	17
4. Tõhusus	19
4.1. Meetmete kulutõhusus	19
4.2. Eelarve ja kulude hüvitamine	20
4.3. Koostöö programmi arendamisel ja rakendamisel.....	21
4.4. Sihtrühmade toetamine ja järelevalve, pettuste ennetamine	22
4.5. Programmi rakendamine ja seire	23
5. Sidusus ja lisandväärtus	25
5.1. Programmi kasu ja mõju	25
5.2. Programmi sidusus ja koostöö	27
5.3. Programmi lisandväärtus ja koostöö teiste programmidega	29
6. Asjakohasus	31
6.1. Toetatavad tegevused	31
6.2. Eelarve ja kulude hüvitamine	33
6.3. COVID-19 pandeemia ja Ukraina sõjaga seotud takistused ja paindlikkusmeetmed 34	
Järeldused ja soovitused	36
Lisad	41

Lisa 1. Uurimisküsimused.....	41
Lisa 2. Metoodika	45
Lisa 3. E+ kvantitatiivne ülevaade	46
Lisa 4. Osalejate hinnang võtmepädevuste arengule noortevaldkonnas ja haridusvaldkonna sektorite kaupa	47
Lisa 5. Osalejate hinnang sallivusest teadlikkusele (positiivsete vastuste osakaal)	47
Lisa 6. Detailsemad järeldused ja soovitused agentuurile ja HTMile.....	48
Lisa 7. Infoleht olulisemate tulemustega programmi sihtrühmadele	50

Lühendid ja mõisted

Agentuur – Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur.

EACEA (European Education and Culture Executive Agency) – Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet.

E+ / programm – Erasmus+ programm.

Haridussektorid – haridus- ja koolitusvaldkonna alamharud: üldharidus, kõrgharidus, kutseharidus ja täiskasvanuharidus.

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium.

Horizontaalsed prioriteedid – prioriteedid, mille projektid peavad võtma eesmärgiks: kaasamine ja mitmekesisus, digipööre, keskkond ja kliimamuutustega võitlemine, osalemine demokraatlikus elus, ühised väärtused ja kodanikuosalus.

KA1 (*Key Action 1*) – üksikisikute õpirände põhimeede, mille alla kuuluvad **noortevaldkonnas** noorte õpiränne (noortevahetus), noorsootöötajate õpiränne, noorte osalusprojektid ja DiscoverEU. **Haridus- ja koolitusvaldkonnas** üliõpilaste ja kõrgkooli töötajate õpiränne, kutsekoolide õpilaste ja töötajate õpiränne, kooliõpilaste ja koolide töötajate õpiränne, täiskasvanuhariduses õppijate ja selle valdkonna töötajate õpiränne. **Sportivaldkonnas** sporditöötajate õpiränne.

KA2 (*Key Action 2*) – organisatsioonide ja asutuste koostöö põhimeede.

KA3 (*Key Action 3*) – toetus poliitika arendamiseks ja koostööks.

Meede – Erasmus+ programmi põhimeede ehk KA1, KA2, KA3.

NEET-staatuses noored – noored, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustegevustes.

(Programmi) valdkond – noortevaldkond, sportivaldkond, haridus- ja koolitusvaldkond.

TCA (*Training and Cooperation Activities*) – koolitus- ja koostöötegevused.

LÜHIKOKKUVÕTE

Erasmus+ programm (E+) on 1987. aastal ellu kutsutud Euroopa Liidu algatus, mille käesoleva perioodi eesmärk on elukestva õppe abil toetada inimeste hariduslikku, kutsealast ja isiklikku arengut haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnas nii Euroopas kui ka mujal. Programm peaks soodustama kestlikku majanduskasvu, kvaliteetsete töökohtade loomist ja sotsiaalset ühtekuuluvust, innovatsiooni, Euroopa identiteedi tugevdamist ja kodanikuaktiivsust. E+ toetust saab taotleda üksikisikute ja rühmaviisiliseks õpirändeks (KA1), organisatsioonide ja asutuste koostööks (KA2), poliitika arendamiseks ja koostööks (KA3) ja haridus- ja koolitusvaldkonnas ELi-alaste teadmiste parandamiseks (Jean Monnet' programm).

Siinse aruande aluseks oleva hindamise eesmärk oli anda lõpphinnang E+ programmiperioodile 2014–2020 ja vahehinnang perioodile 2021–2027. Hindamise keskmes olid detsentraalsed meetmed ehk meetmed, kus toetusotsused tehakse riigi tasandil – KA1 ehk õpiränne ja KA2 ehk koostöö. Eestis aitab programmi ellu viia Haridus- ja Noorteameti koosseisu kuuluv Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur (agentuur), haridusvaldkonna meetmete eest vastutab haridusprogrammide keskus ja noorte- ja spordivaldkonna meetmete eest noorteprogrammide keskus.

Hindamise käigus otsiti vastuseid konkreetsetele programmi tulemuslikkust, tõhusust, asjakohasust, sidusust ja lisaväärtust puudutavatele uurimisküsimustele (vt lisa 1). Hindamine annab infot praegu kehtiva programmi täiendamiseks ning järgmise kujundamiseks.

Lõpp- ja vahehinnangu koostamisel ning uurimisküsimustele vastamisel tugineti peamiselt olemasolevatele andmetele: varasematele asjakohastele uuringuaruannetele, programmiga seotud strateegiatele-arengukavadele ja muudele dokumentidele ning aruannetele. Lisaks vaadati programmi kohta jooksvalt *dashboard*'i kogunevaid andmeid, tehti rühmaintervjuud Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM), agentuuri ja sihtrühmade esindajatega. Uuringu tulemused valideeriti valdkondlike ekspertide ja sihtrühmade, agentuuri ja HTMi esindajatega. Hindamise tulemusi tuleb tõlgendada mõõndustega: andmekvaliteedi ebaühtluse tõttu ei saa anda täielikku ülevaadet programmi elluviimisest ja tulemuslikkusest.

Hindamise kohaselt on E+ programm kõikides toetatavates meetmetes, valdkondades ja sektorites asjakohane, tulemuslik ja vajalik. See edendab inimeste arengut ja pakub haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnas elukestva õppe võimalusi ja edendab mitmekesisust, digipööret, keskkonnateadlikkust ning rahvusvahelistumist. Programm aitab kaasa nii ELi kui ka Eesti valdkondlike strateegiliste eesmärkide täitmisele. Ilma programmita ei oleks eri haridussektorites ja noorte- ning spordivaldkonnas võimalik teha sellises ulatuses õpirändeid ja puuduksid nii head võimalused rahvusvahelise koostöö alustamiseks ja edendamiseks.

Võrreldes eelmise vaadeldud perioodiga on tehtud suur samm programmi tõhustamisel ja lihtsustamisel. Samas eeldab programmi mõju suurendamine senisest veelgi paremat uute osalejateni (sh vähemate võimalustega inimesteni) jõudmist ja nende kaasamist. Sõltuvalt valdkonnast ja meetmest on konkurents üsna suur ehk vähesemate kogemustega taotlejatel on väiksem võimalus rahastust saada. Probleemidena kerkisid esile ka tõrked IT-süsteemides, madalad ühikuhinnad ning asjakohatu tagasiside küsimine programmi kohta.

Õpirännete meede (KA1) on sihtrühmadele kõige kättesaadavam. Võrreldes noorte- ja spordivaldkonnaga on haridusvaldkonnas mahukama eelarve tõttu ka suurem tõenäosus saada toetust. Kuna õpirännete tegemiseks on teisi rahastamisvõimalusi vähe, ei saaks ilma programmita üheski programmi valdkonnas õpirändeid sellises mahus teha.

Nõudlus koostöömeetme (KA2) järele on plaanitud eelarvest oluliselt suurem. Rahastatud projektid on vajalikud, uuendusmeelsed ja tulemuslikud ning võimaldavad osalejatel arendada mitmesuguseid oskusi ning saada kogemusi strateegilises koostöös.

Erasmus+ programmi kolmest valdkonnast on praegu kõige suurem eelarve haridus- ja koolitusvaldkonnas, millele on ette nähtud 83% programmi kogu eelarvest. Noortevaldkonna eelarve moodustab 10,3% ja spordivaldkonna eelarve 1,9% programmi kogu eelarvest. Lisaks on 3,3% ette nähtud agentuuride tegevuskulude katmiseks ja 1,5% rakendamist toetavateks meetmeteks. Haridus- ja koolitusvaldkonna sees on kõige suurem eelarve kõrg- ja kutsehariduse sektorites. See mõjutab positiivselt rahastuse kättesaadavust. Vähemate vahendite tõttu on kättesaadavus väiksem üld- ja täiskasvanuhariduse sektorites, kuid näiteks akrediteeringute pakkumine õpirännetes ja üldine eelarve tõus praegusel perioodil on olukorda parandanud. Sama ei saa öelda aga koostööprojektide meetme kohta, kus palju kvaliteetseid projektitaotlusi jääb rahastamata. Kvaliteedikünnise ületanud projektid, mis rahastust ei saanud, moodustasid 30% kõrg-, 6% kutse-, 4% üld- ja 6% täiskasvanuhariduse taotlustest. Märkimisväärselt suurem osa projektidest ei ületa aga kvaliteedikünnist (v.a kõrgharidussektoris).

Noortevaldkonnas ületab nõudlus oluliselt pakkumist nii õpirände (KA1) kui organisatsioonide ja asutuste vahelise koostöö põhimeetmes (KA2), kus valdkonna väikese eelarve tõttu jäävad paljud kvaliteetsed projektitaotlused rahastamata. Noortevaldkonnas ei saa praegu KA1 põhimeetmes 39% ja KA2 põhimeetmes 50% kvaliteedikünnise ületanud projektidest rahastust. Spordivaldkonnas, kus taotluste arv on võrreldes teiste valdkondadega niigi väike, rahastatakse vaid üht kolmandikku kvaliteedikünnise ületanud projektidest.

Programmi täiendamiseks ning järgmise programmi kujundamiseks sõnastati hindamise põhjal järgmised soovitusel:

1. Jätkata E+ rahastamise, praeguste meetmete rakendamise ja programmi arendamisega.
2. Arendada välja mõõdikud prioriteetsete eesmärkide jälgimiseks.
3. Vähendada veelgi programmi halduskoormust, et selles osalemine oleks lihtsam.
4. Korrastada taotlus- ja aruandlusprotsessi ning seirega seotud IT-süsteeme.
5. Parandada tagasisidesüsteemi, et koguda täpsemat ja usaldusväärsemat infot programmi mõju kohta.
6. Vaadata üle paindlikkus- ja lihtsustusmeetmete tingimused, et neid rohkem kasutataks.
7. Vaadata üle valdkondade eelarve proportsionaalsus ja anda riikidele suurem paindlikkus eelarvet programmi valdkondade ja meetmete vahel ümber jagada.
8. Põimitud õpirände eesmärgipärasuse ja mõjususe hindamiseks teha sihtrühmadega uus uuring.
9. Leida võimalusi keeleõppetoetusskeemi arendamiseks, et vähene keeleoskus ei takistaks osalemist.

1. ERASMUS+ PROGRAMMID 2014–2020 JA 2021–2027

Perioodil 2014–2020 keskendus agentuur programmi rakendamisel kahele põhivaldkonnale: haridus ja koolitus ning noored. Pakutud meetmete seas oli õpiränne, asutustele ja organisatsioonidele suunatud koostöö ja heade tavade vahetamine, poliitikaalase koostöö toetamine ning spordiga seotud algatused. Kõigi nende tegevuste eesmärk oli aidata kaasa strateegiliste sihtide täitmisele: vähendada tööpuudust, edendada elukestvat õpet ja innustada noori Euroopa demokraatiast osa võtma. Perioodi eelarve oli 14,7 miljardit eurot, millest Eestile eraldati 147,5 miljonit.

Perioodi 2021–2027 Erasmus+ eelarvet suurendati peaaegu kaks korda, üle 26 miljardi euron. Suuri muutusi programmi struktuuris ei toimunud. Siiski saab välja tuua mitu olulist muutust programmi tegevustes. Erasmus+ võimaldab 2023. aastast rahastada ka sporditöötajate õpirännet. Õpirännete meetmesse on lisandunud näiteks kooliõpilaste ja täiskasvanud õppijate õpiränne, rühmaviisiline õpiränne, mitu paindlikkusmeetet, noorte osalustegevuste laienemine ja DiscoverEU reisimisvõimalus. Koostöömeetmesse lisandusid väike- ja innovatsioonipartnerlused ning tipptaseme saavutamise partnerlused. Jean Monnet' meetmes laienesid võimalused ka üld- ja kutseharidussektorile. Lisaks saab välja tuua rahalised lihtsustusmeetmed, nagu näiteks kindlad ühikuhinnad ja akrediteeringute laienemine õpirännetes ning kindlasummalised toetused koostöömeetmes.

Selle perioodi jooksul jätkub töö programmis osalejate demokraatlikus elus osalemise edendamiseks. Lisaks sellele on rõhk pandud rohe- ja digipöördele ning sotsiaalsele kaasatusele. Kõik need neli teemat on praegusel perioodil seatud horisontaalseteks prioriteetideks, mis käivad põhimõttena läbivalt kaasas kõikides valdkondades ja tegevustes. Programm rõhutab ka innovatsiooni, koostöö ja reformide toetamist. Akrediteeritud organisatsioonide õpirände projekte on lisaks kõrgharidusele võimalik ellu viia ka teistes haridus- ja koolitusvaldkonna sektorites. Programm tervikuna pakub varasemast rohkem võimalusi nii hariduse ja koolituse, noorte- kui ka uues spordivaldkonnas.

Ligikaudu 80% programmi eelarvest jagatakse välja riiklike agentuuride kaudu. Riiklike agentuuride kaudu rahastatavaid tegevusi nimetatakse detsentraliseeritud tegevusteks. Ülejäänud 20% eelarvest rahastatakse tsentraalselt ehk EACEA (Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet) kaudu. Programmi agentuuri tegevusi kaasrahastab riik. Hindamises keskenduti detsentraliseeritud tegevustele.

Erasmus+ programmi kolmest valdkonnast on praegu kõige suurem eelarve haridus- ja koolitusvaldkonnas, millele on ette nähtud 83% programmi kogu eelarvest. Noortevaldkonna eelarve moodustab 10,3% ja spordivaldkonna eelarve 1,9% programmi kogu eelarvest. Lisaks on 3,3% ette nähtud agentuuride tegevuskulude katmiseks ja 1,5% rakendamist toetavateks meetmeteks. Haridus- ja koolitusvaldkonna sees on kõige suurem eelarve kõrg- ja kutsehariduse sektorites.

2. METOODIKA

Hindamise metoodikat valides lähtuti sellest, et programmi kohta on jooksvalt kogutud kvantitatiivseid andmeid ja tehtud mitu E+ tegevusi kajastavat uuringut. Sihtrühmade liigse koormamise vältimiseks analüüsiti olemasolevaid andmeid. Sihtrühmasid kaasati peamiselt andmete täpsustamise ja valideerimise eesmärgil. Perioodi 2014–2020 lõpphindamiseks ja perioodi 2021–2023 vaahendamiseks kasutati järgmiseid meetodeid (vt täpsemalt lisa 2):

- dokumendianalüüs;
- kvantitatiivsed projektide andmed, sh
  - *dashboard*,
  - agentuuri edastatud kvantitatiivsed andmed,
  - agentuuri infograafika;
- personaal- ja rühmaintervjuud (aruandes edaspidi intervjuud), kümme intervjuud 41 osalejaga;
- tulemusi valideerivad fookusrühma intervjuud ja valideeriv seminar;
- tellija esindajatega (HTM, agentuur) korraldatud töökohtumised ja jooksivad küsimused-arutelud telefoni ja e-kirja teel.

Hindamise piirangud:

- Euroopa Komisjoni *dashboard*'i statistika on puudulik ja muutuv, mistõttu on keeruline sellele toetuda. Seetõttu kasutati plaanitust rohkem varasemaid infograafikuid ja aruandeid ning esitati andmepäringuid agentuurile.
- Andmekvaliteedi ebaühtluse tõttu ei pruugi toodud kvantitatiivsed ülevaated eri kohtades täielikult ühtida, vaid on pigem ülevaatlilikud ja umbkaudsed (nt lisades olevates tabelites).
- Programmijuhistes ja tööprogrammides on toodud ootused programmi ja projektide tulemustele, kuid need ei ole arvilised. Tulemuste hindamine tugineb seatud riiklike plaanide täitmisele ja muutustele ajas, tulemuste ja mõju hindamine programmist kasu saanute hinnangutele.
- Vähemate võimalustega osalejate kaasamise statistikas kajastuvad vaid need projektid, kus kaasamiseks on kasutatud lisarahastust. Ilma lisaelarveta nende noorte arv muudes kaasamise meetmetes (nt põimitud õpiränne, lühiajalised põimitud intensiivkursused ja kaasamistoetus) statistikas ei kajastu.
- Otseseid kasusaajaid, v.a organisatsioonide esindajaid, ei kaasatud uuringusse esmase andmekogumisega.

3. TULEMUSLIKKUS

3.1. Üldised näitajad ja eesmärkide täitmine valdkondades

Perioodil 2014–2020 esitati Eestis kokku 3116 projekti, millest 1702 ehk 55% osutusid edukaks (vt lisa 3). Rahastust jagati kokku 147,5 miljoni euro ulatuses. KA1 ehk õpirände projekte rahastati sealjuures ligi viis korda rohkem kui KA2 ehk koostööprojekte. Praegusel perioodil on esitatud kokku 1382 projekti, millest rahastuse on saanud samuti 760 ehk 55%.

2023. aasta lõpu seisuga on praeguse perioodi taotluste edukuse määr jäänud samaks, kuid keskmine taotluste arv ühe aasta kohta on vähenenud. Esmapilgul viitab see suurenenud eelarvet arvestades kehvemale tulemuslikkusele. Samas ei saa vaadeldavaid perioode üheselt võrrelda, sest mõned tegevused on lisandunud (nt akrediteeritud asutuste projektide kindel rahastus vähendab teistele organisatsioonidele jagatava eelarve mahtu), mõned tegevused asuvad nüüd uues meetmes (nt noorte osalusprojektid on liikunud KA3 tegevustest KA1 tegevustesse). Niisiis on tegevuste koondamisest tulenev konkurents suurem.

Taotluste kvaliteedi info on võimalik esitada vaid praeguse perioodi kohta. Alla kvaliteedikünnise jäänud projektide taotlusi on ligi 15%¹, mis viitab sellele, et **suurem osa rahastamata jäävatest taotlustest jääb rahastuseta konkurentsi tõttu**. KA1 projektide taotlustes tervikuna on kvaliteet olnud hea: kvaliteedilävendit² ei ületanud vaid 4% kõikidest taotlustest ja vähem kui 4% taotlustest osutusid tehniliste vigade tõttu abikõlbmatuks. KA2 projektide taotlustes oli kvaliteet kehvem: 40% taotlustest ei ületanud kvaliteedikünnist ja veel 8% taotlustest osutus abikõlbmatuks ehk hästi olid koostatud üksnes umbes pooled taotlused. Siiski on KA2 rahastuse järele tihe konkurents: ligi pooled kvaliteedikünnise ületanud projektid jäävad rahastusest ilma. Valdkondade- ja haridussektorite põhised taotluste kvaliteeti on käsitletud allpool vastavates alapeatükkides.

Taotluste kvaliteedi parandamiseks pööratakse probleemkohtadele tähelepanu agentuuri korraldatud infoseminarides. Lisaks pakub agentuur sihistatud koolitusi. Näiteks kutsuti haridus- ja koolitusvaldkonnas ellu programm „Hüppelaud“, kus taotlejad saavad osaleda projektikirjutamise koolitustel ja seminaridel ning saavad individuaalset nõustamist. „Hüppelauda“ edukust saab hinnata praeguse perioodi teises pooles. Noortevaldkonnas on aga sarnane projektikirjutamise koolitus kasutusel juba varasemast ja see on agentuuri hinnangul olnud edukas.

Programmi tulemuslikkust tervikuna saab hinnata tegevustes osalejate tagasiside abil³. Osalejate tagasisidet on sealjuures küsitud selle kohta, kuidas programmis osalemine on mõjutanud nende digi-, kliima- ja kaasamisteede teadlikkust. Kui eelmise perioodi tagasiside näitas positiivseid hinnanguid noortevaldkonnas ja kõikides haridussektorites 70–90% ulatuses, siis uuel perioodil on positiivseid vastuseid olnud oluliselt vähem (vt lisa 4). See vähenemine on ilmselt eelkõige põhjustatud meetodika muutumisest, mistõttu ei saa kahe

¹ Intervjuueeritud programmi sihtrühmade esindajad pidasid kehvast kvaliteedist põhjuseks probleeme taotluste esitamisel veebikeskkonnas. Programmi rakendajad tõid aga välja taotlejate rajasõltuvuse või mugavuse ehk taotluste vormistamise eelneva perioodi tingimuste põhjal. Seetõttu on palju taotlusi esitatud valesse meetmesse, eriti koostööprojektide meetmes. Probleemiks on ka e-residentidest või ka teistest Euroopa riikidest projektikirjutajate taotlused, mis ei vasta Eesti tegelikele vajadustele. Nende taotlused on sageli ka kehvast kvaliteediga ja meetme rakendajal ei ole praegu võimalik neid välistada muul viisil kui väheste kvaliteedipunktidega.

² Kvaliteedilävendi ületamiseks peab taotlus koguma vähemalt 60 punkti ja mitte vähem kui poole punktidest igas hindamisaspektis.

³ Dashboard'i andmed.

perioodi tulemusi võrrelda. Olemasolevate tulemuste põhjal saab aga öelda, et **eelmisel perioodil saavutati suuresti võtmepädevuste arendamise eesmärk**, millele viitab tagasisideküsitluses vastavale küsimusele jaatavalt vastanute määr. Praegusel perioodil on aga näha paranemise märke: võrreldes 2021. aastaga on hinnangud kõikides haridussektorites paranenud ligi 10 protsendipunkti võrra. Noortevaldkonnas küll sarnast muutust andmebaasi andmetes ei kajastunud, ent see ei tähenda, et eesmärki poleks saavutatud. Kuigi *dashboard*'i info kohaselt oli mõju noortevaldkonna projektis osalejate võtmepädevuste arengule tagasihoidlik (35% vastustest hindas mõju positiivselt), siis intervjueeritud projektide kasusaajate info analüüsi põhjal ei ole alust arvata, et noortevaldkonna projektid oleksid vähetulemuslikud. Tõenäoliselt on murekohaks tagasiside kogumise meetodika.

Eelmise perioodi tulemuslikkusele viitavad ka osalejate hinnangud sellele, kuidas mõjutas programmi osalemine nende teadlikkust sallivusest (vt lisa 5). Kuigi mõju on suur nii kõrgkui ka kutsehariduse sektorites, on mõju suurim just noortevaldkonna osalejate seas. Programmi eesmärkide täitmise mõttes on see oluline näitaja, sest intervjueeritud programmi elluvijate sõnul on Erasmus+ **rahuprogramm, mis annab Eesti inimestele solidaarsustunde ja muudab ühiskonda sallivamaks**. Selle näidiku puhul on mõju suurem just noortevaldkonna osalejate seas.

3.2. Programmi mõju Eesti haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnale ning ühiskonnas levinud väärtustele

Hindamise kohaselt on E+ haridus-, noorte- ja spordivaldkonnas asendamatu programm, mis aitab täita nimetatud valdkondade riiklikud ja ELi üldisemad eesmärgid (vt ptk 5.3). E+ on osa rahvusvahelisest koostööst, pakub võimalust välismaal õpetada ja õppida ning tagab märkimisväärse rahastuse haridus- ja noortevaldkonnas. Intervjuudest selgus, et programm annab osalevatele organisatsioonidele ka suure osa töötajate koolitusfondist. Programmi rakendajate ja poliitikakujundajate hinnangul ei ole vaid riiklike vahenditega võimalik sarnases suurusjärgus tegevusi toetada. Kui E+ eelarve väheneks, **oleks kõikides valdkondades seega vähem haridus-, noorte- ja spordivaldkonna tegevusi ja see kahjustaks Eesti organisatsioonide rahvusvahelist koostööd**.

Programmimeetmed võimaldavad osalejatel avastada maailma, erialaselt areneda ja õppida teistega (sh uute kultuuridega) arvestama. Olulisimana paistab välja projektide Euroopa-dimensioon ja lõimumine. Hindamisel selgus, et kõikides projektides saadud kogemused ei pruugi kohe nähtavalt inimeste käitumisse üle kanduda, eriti õpirändeprojektide puhul. Intervjueeritud õpirändeprojektides osalevate organisatsioonide esindajad leidsid aga, et aja möödudes muudab programmis osalemine inimesi kaasavamaks, leidlikumaks ja ettevõtlikumaks. Tuleb arvestada, et mõju avaldumine võtab aega ning seda ei saa alati selgelt mõõta. **Õppe- ja noorteorganisatsioonide rahvusvahelistumise ja õppe- ning noortetegevuste kvaliteedi paranemise mõttes on aga mõju intervjueeritud organisatsioonide esindajate hinnangul olnud tugev**.

Intervjuud organisatsioonide esindajatega ja sekundaarallikad näitavad, et projektide edukus horisontaalsete prioriteetide järgimises on praegu kõikides valdkondades ebaühtlane. See tähendab, et mõned projektid keskenduvad spetsiifiliselt ühe teema, näiteks keskkonna või demokraatlikus elus osalemise arendamisele. Eesti projektide kaardirakendus⁴ näitab, et

---

⁴ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri kaardirakendus. (i.a.) <https://kaart.noored.ee/projektid/>.

populaarseimad horisontaalsed prioriteedid, mida KA2 projekte tehes edendatakse, on kaasamine ja mitmekesisus ning keskkond ja kliimamuutuste vastu võitlemine. Paljudel KA2 projektidel prioriteet aga puudub. Seda, et kõigepealt valitakse teema ja siis proovitakse see sobitada mõne prioriteedi alla, näitavad ka intervjuud KA2 projekte läbi viinud asutustega. Kuigi horisontaalsete prioriteetidega mingil määral tegeletakse, on osade projektide pingutus minimaalne, nt piirduakse paberdokumentide asemel digiallkirjastatud dokumentide eelistamisega. Erasmus+ programmijuhendis on aga välja toodud, et programmis eelistatakse just neid projekte, mille eesmärk on pädevuste arendamine horisontaalseid prioriteete silmas pidades⁵. **Niisiis peab välja töötama viisi projektide prioriteetide hindamiseks ja tagama, et kõik prioriteedid saaksid ühtlaselt kaetud.** Üheks võimaluseks oleks kvootide kasutamine igas valdkonnas prioriteetide kaupa, mis võimaldab siiski piisavat paindlikkust riiklikele agentuuridele, et lähtuda valdkonna ja organisatsioonide reaalistest vajadustest.

Horisontaalsed prioriteedid on küll programmijuhendis kirjas, ent nendega tegelemine või nende mõju hindamine ei ole praegusel perioodil võimalik. Programmi tagasisideküsitluste kasutamine ei täida oma eesmärki, sest kogutud andmete põhjal ei saa mõju õigesti hinnata (vt ptk 6).

Hindamisel selgus, et programm mõjutab selgelt väärtushoiakuid. Meetme kasusaajate puhul oli intervjuudest läbivalt näha, kuidas kaasamine on muutunud nende mõtteviisis läbivaks põhimõtteks. Teisalt on raske hinnata, kas inimest mõjutab just programmis osalemine või ongi programmis osalevad inimesed keskmisest avatumad. Hinnanguliselt on aga **programmil suurim mõju just esmakordsetele osalejatele**, mida kinnitavad kõik hindamise käigus intervjuueeritud.

Eelmise perioodi mõju toonastele prioriteetsetele aspektidele on aga varem hinnatud. Austria haridus- ja rahvusvahelistumise agentuuri uuring⁶ vaatles programmi mõju võrdlevalt mitmes riigis, sh Eestis. Mõju mõõdeti järgnevatel teemadel:

- a) aktiivne Euroopa kodakondsus ja rahvusvahelistumine;
- b) kutsealane areng (sh pädevus, tööalane konkurentsivõime ja üldine kutsealane areng);
- c) süsteemi parandamine (sh institutsionaalne areng ja koostöö);
- d) innovatsioon.

Uuringu tulemused näitavad, et täiskasvanuhariduses oli vaadeldud riikides tugevaim mõju pädevustele, üldisele kutsealasele arengule ja innovatsioonile. Mõjud on enamasti ajas suurenenud. Kutsehariduses oli tugevaim mõju pädevustele, tööalasele konkurentsivõimele ja kutsealasele arengule. Üldhariduses oli vaadeldud riikides tugevaim mõju ELi kodakondsuse ja rahvusvahelistumise, kutsealase arengu ja pädevuste valdkondades. Eesti tulemused olid kõigi sektorite puhul teiste riikidega võrreldes üle keskmise head ehk eelmise programmiperioodi Eesti projektid olid tulemuslikud.

3.3. Vähemate võimalustega osalejad

Võrreldes eelmise programmiperioodiga on vähemate võimalustega osalejate õpiränne sel perioodil paremini toetatud. E+ programmis pööratakse vähemate võimalustega osalejate

---

⁵ European Commission. (2022). Erasmus+ programmijuhend 2022. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/et/document/erasmus-programme-guide-2022-version-2>

⁶ Löffler, R., Pedersen, S. H., Korkala, S., Ryssevik, J. (2019). Applied Methods of Impact Assessment: Final Final report TCA Showing and Identifying Impact of Erasmus+ on EU and National Level.

kaasamisele suurt tähelepanu ning seda toetatakse erineval viisil⁷, alates väiksemamahulistest ja lihtsamatest tegevustest (nt väikeprojekt, lühem õpiränne, põimitud õpiränne), ettevalmistamisel jm protsessis abistamisest ja nõustamisest ning keeleteost kuni lisarahastuseni. Mõned muudatused töötavad paremini. **Tervikuna on vähemate võimalustega noorte kaasamisel avaldanud kõige rohkem mõju lühiajaliste õpirännete pakkumine**, mis võimaldab õpirännet paljudele sihtrühmadele, kellele pikaajaline õpiränne on välistatud, nt töötavatele ja vähekindlustatud osalejatele ja lapsevanematele. Lisaks on see võimalus majanduslikult ja emotsionaalselt parem paljudele, kes pikalt kodust eemalolekut ei kaaluks.

Esimene samm vähemate võimalustega osalejate kaasamiseks asutuste tasandil on nendega seotud eesmärkide sõnastamine, et oleks võimalik hinnata pakutavate abimeetmete ja toe tulemuslikkust ja mõju. 2023. a uuringu⁸ küsitluse järgi **ei olnud aga vähemate võimalustega õppijatega seotud eesmärgid sõnastatud kõikides haridusasutustes**, kust sihtrühma liikmed õpirändesse suundusid. Seda ei ole teinud küsitluses osalenud üldhariduskoolidest 71%, kutsekoolidest 30% ja kõrgkoolidest 64%.

Haridusasutustele suunatud 2023. a uuringu⁹ järgi on üld- ja kutseharidusasutused kasutanud suhteliselt vähe Erasmus+ vähemate võimalustega osalejate kaasamise lihtsustamiseks loodud võimalusi. Kõrghariduse õpirännetes kasutatakse sageli lühiajalisi põimitud intensiivprogramme, lühiajalist põimitud õpirännet ja vähemate võimalustega osalejate lisarahastust¹⁰ ning kohandatud infoviise (nt videoid).¹¹ Kui arvestada, et kõrghariduses on suurem osa teguritest logistilised, on praegused meetmed paindlikkuse tagamiseks sobivad. Kui varem oli kõrghariduses vähemate võimalustega osalejate tuvastamine keeruline, siis **hea praktikana võib välja tuua kõrghariduses kasutusel oleva vormi, kus õpirändesse mineja kinnitab oma lisatoetuse vajadust**. Vorm määratleb peamiselt majanduslikke põhjuseid, aga ka alaealiste ülalpeetavate olemasolu ja ebasoodsaid tingimusi, nagu asenduskodu taust. Lisaks on võimalik taotleda erivajadusega osaleja ja kaasamise toetust.

Üld- ja kutsehariduses otsitakse vähemate võimalustega osalejaid, sh neile sobivas vormis, pakutakse lisatuge kandideerimisel ja kaasatakse ka tugispetsialiste, et leevendada logistiliste takistuste kõrval ka emotsionaalsetest ja psühhosotsiaalsetest teguritest tulenevaid takistusi. Valikukriteeriumina arvestatakse vähemate võimalustega osalejaid ligi kolmandikus üld- ja kutseharidusasutustes. Üld- ja kutsehariduses kasutatakse kõrgharidusest rohkem kaasamistoetust organisatsioonile ja keeleõppetoetust (viimast võimalust kõrgharidussektoris ei olegi). Kutsehariduses õpirännet takistavat keeleoskust ja motivatsiooni või vajaduse puudust saabki paremini leevendada asutuste tasandil, pakkudes ka rohkem (inglise) keele õpet. Seni **toetab vähemate võimalustega osalejate toetuste süsteem majanduslikult vähekindlustatud osaleja kaasamist** paremini kui muudel põhjustel, näiteks tervislikel, psühhosotsiaalsetel või motivatsioonilistel põhjustel vähemate võimalustega potentsiaalset osalejat.

Noortevaldkonna õpirännete mõju mõjutavate tegurite kohta vähemate võimalustega osalejatele annab aga kõige rohkem infot Erasmus+ noorteprogrammi tulemuste ja mõju uuring¹². Sõltumata tegevustüübist on suurimaks probleemiks rahaliste vahendite ebapiisavus

---

⁷ Jurkov, K. & Kivistik, K. (2023). Erasmus+ kaasava õpirände uuring, 12-14. <https://eeagentuur.ee/materjalid/erasmus-kaasava-opirande-uuring/>

⁸ Ibid., 18.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Kendrali, E., & Raihnelgauz, M. (2023). Erasmus+ noorteprogrammi 2021/2022 tulemuste ja mõju uuring (RAY MON) Eestis. Tallinn: Mõttekoda Praxis. https://europanoored.eu/wp-content/uploads/2024/04/RAY-MON_21_22_Eesti_lopparuanne.pdf

ja probleem on kõige akuutsem just noorsootöötajate õpirändeprojektide puhul. Noorte projektide puhul on oluline takistus ka eraldatud piirkonnas ehk keskusest eemal elamine. Teisalt jõutakse noortevaldkonna õpirännetes vähemate võimalustega osalejateni hästi ja suur osa õpirännetes osalejatest (nii noortest kui ka töötajatest) on vähemate võimalustega.

Intervjuud KA2 projektide elluvijatega näitavad, et nii haridus- kui ka noortevaldkonna koostööprojektide meetmes jõutakse vähemate võimalustega osalejateni kergesti, sest need projektid ongi sageli mõeldud just niisuguste osalejate kaasamiseks. Noortevaldkonnas aitab vähemate võimalustega osalejate kaasamisele oluliselt kaasa ka osalusprojektide meede. Haridusvaldkonna koostööprojektides on praegusel perioodil kaasatud palju Ukraina noori, keda programmis käsitletakse automaatselt vähemate võimalustega osalejatena.

Vähemate võimalustega osalejate kaasamist toetab ka uuest perioodist lisandunud vastav hindamiskriteerium. Kaasamist tõhustavad ka mitmesugused turundustegevused, millega tegeleb peamiselt riiklik agentuur, kes viib programmi info otsekontakti abil ja erinevatel tutvustusüritustel rahastusi taotlevate asutusteni.

3.4. Projekti tulemuste turundustegevused

Projekti tulemusi levitatakse peamiselt kohalikul tasandil ning neid levitavad nii agentuur kui ka projektide elluvijad. Agentuur tunnustab häid projekte ja jagab nende materjale üleriigiliselt, et jõuda võimalikult suure vaatajaskonnani. Tunnustatud projektidest tehakse ka kogemuslood, mis laetakse YouTube'i kanalile ja programmi kaardirakendusse.¹³ On olemas ka taskuhääling. Projektide elluvijad keskenduvad aga turundusele kohalikul tasandil, nt koolides ja koolide sotsiaalmeediakanalites ja kohalikes ajalehtedes. Paljud projektid ongi keskendunud teadlikkuse parandamisele mingitel teemadel ning sellega kaasnevad ka turundustegevused. Siiski on läbivalt näha, et tegevuste elluvijate hinnangul töötavad tulemuste levitamisel kõige paremini otsekontaktid huvitunutega ehk tulemused levivad kõige paremini n-ö suust suhu. Tulemuste aktiivset levitamist on tunnustanud ka Euroopa Kontrollikoda.¹⁴

3.5. Haridusvaldkonna õpiränded

Haridusvaldkonna õpirände taotluste 2014.–2020. a õpirände statistika näitab, et 1002 taotlusest 739le ehk 74%-le eraldati toetus. Taotluste rahalisest kogumahust jagati välja 72% ehk peaaegu kõik taotlejad said raha soovitud mahus. Aastatega liikus taotluste edukuse määr kõikides haridussektorites paremuse poole, mis näitab, et taotlejad olid uute tingimustega paremini tutvunud ja agentuurilt ka vajalikku tuge saanud. Kõige rohkem projekte esitati sealjuures üldhariduses, seejärel kutse-, kõrg- ja täiskasvanuhariduses.

Õpirändajate arv oli eelmise perioodi vältel kasvutrendis kõikides haridusvaldkonna sektorites peale täiskasvanuhariduse, kus osalejate arv kõikus aasta-aastalt. Sektorite peale oli perioodi vältel ELi-sisises ja üleilmses õpirändes osalejaid kokku 24 536, neist 1980 üld-, 6790 kutse-, 598 täiskasvanu- ja 15 168 kõrghariduses. Kasvutrend on eriti märkimisväärne, arvestades COVID-19 pandeemiast tulenevaid piiranguid. See näitab, et pandeemiast tingitud takistustega kohaneti hästi. Statistikast nähtub väiksem arv üld- ja täiskasvanuhariduse sektorite õpirändajaid, mis on siiski vastavuses valdkonnale eraldatud eelarvega ja pakutavate

¹³ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuuri kaardirakendus. <https://kaart.noored.ee/projektid/>.

¹⁴ Euroopa Kontrollikoda. (2018). Eriaruanne nr 22/2018: Liikuvus programmi „Erasmus+“ raames: miljonid osalejad ja mitmekülgne Euroopa lisaväärtus, tulemuslikkuse mõõtmist tuleb aga veelgi parandada. <https://eca.europa.eu/et/publications?did=46686>

tegevustega¹⁵. Täiskasvanuhariduse õpirännete puhul on asutuste rahvusvahelises koostöös osalemise takistusi uuritud ka varem.¹⁶ Küsitlusuuringust selgus, et levinuimad takistused taotluste kirjutamisel on raha, rahvusvahelise koostöö eestvedaja ja aja puudumine.

Eelarveperioodi 2021–2027 esimesel kolmel aastal on haridusvaldkonna õpirändetaotlused samuti olnud keskmisest edukamad: 453 taotlusest on selles valdkonnas eraldatud 390 toetust, mis teeb edukuse määraks 86%. Edukuse määr on igal aastal olnud üle 80%, mis näitab väga head rahastuse kättesaadavust. Kättesaadavus on olnud hea kõikides sektorites. Taotluste edukuse määr oli üldhariduses 81%, kutsehariduses 99%, kõrghariduses 100%¹⁷ ning täiskasvanuhariduses 84%. Alla kvaliteedikünnise on jäänud vaid 9% kõikidest haridusvaldkonna õpirände taotlustest, peamiselt üld- ja täiskasvanuhariduse sektorites. Kui arvata välja akrediteeritud õppeasutuste projektitaotlused, siis üldharidussektoris jääb alla kvaliteedikünnise 15% ja täiskasvanuhariduses 21% taotlustest. Kutse- ja kõrghariduses seevastu ületavad kõik projektitaotlused kvaliteedikünnise. Kvaliteedikünnise ületanud projektitaotlustest jäi kutsehariduses rahastamata üks lühiajalise õpirände projekt ehk 4% kõikidest lühiajalise õpirände taotlustest, üldhariduses 7% ja täiskasvanuhariduses 2% kõikidest taotlustest. Kõrghariduses saavad kõik kvaliteedikünnise ületanud projektitaotlused rahastust. Samal ajal on oluline aru saada, et harta ja valdkondadevaheliste akrediteeringute erisuste tõttu ei ole mõistlik sektoreid omavahel võrrelda.

Võrreldes eelmise perioodiga tervikuna, eriti selle esimese poolega, on tulemused seni olnud suurepärased. Teiselt poolt on suurepärased tulemused tulnud eelkõige tänu eelarve suurenemisele. Eelarve jäi täies ulatuses välja jagamata vaid 2022. aastal, mis tulenes otseselt koroonapandeemiast, kui lepingute pikendamise järel sai projekte rahastada nelja-aastaste lepingutega. Tervikuna näitab see, et haridusvaldkonna õpirännetes jagatakse raha välja efektiivselt ja nõudlus ületab normaalolukorras pakkumise. **Iga valdkonda juurde tuleva lisaraha peale leidub kvaliteetne pakkuja.**

Õpirändes osalejate arv on aastatega kõikides sektorites liikunud kasvutrendis. Kokku on õpirändajaid praeguse perioodi kolme aasta jooksul olnud 11 053, kellest 2827 olid üld-, 2373 kutse-, 629 täiskasvanu- ja 5224 kõrghariduse õpirändajad. Võrreldes eelmise perioodiga on õpirändajate arvud ületamas eelmise perioodi tulemusi. Oluliselt on suurenenud üld- ja täiskasvanuhariduse õpirännetes osalejate arv, mis ületab juba praegu eelmise perioodi osalejate arvu. Sellele on suuresti kaasa aidanud eelarve mitmekordistumine ja uute tegevuste lisandumine¹⁸. Taotluste edukuse määrad, osalejate arvud ja erinevate tegevuste rahastamise võimalused koos viitavad, et **haridusvaldkonnas on rahastuse kättesaadavus eri sektorite võrdluses muutunud võrdsemaks.**

Üldiselt saab öelda, et **haridusvaldkonna õpiränded on tulemuslikud.** Samas täidab meede eri haridussektorites mõnevõrra erinevaid rolle ja mõju suurus on samuti erinev. Üldhariduse puhul saab välja tuua, et töötajate õpirändes saadakse tihti aru sellest, et Eestis on hea elada ja välismaal pole alati parem. Õpilastel on aga enamasti tegemist esmakordse välisriigi kogemusega. See on rikastav ja paljud intervjuueeritud tõesid, et kaasamine rahvusvahelistesse tegevustesse ei saa alata alles kõrgharidustasemel õppides. Rikastamise mõttes on positiivne näha ka täiskasvanuhariduse õpirände arengut, kus meede võimaldab

---

¹⁵ Varasemal perioodil rahastati nende sektorite õpirännete meetmes vaid haridustöötajate õpirändeid.

¹⁶ Haridus- ja Noorteamet. (i.a.). Täiskasvanuhariduse asutuste seas läbiviidud küsitluse tulemused erinevate huvigruppide programmis osalemise võimekuse ja takistuste kohta. Kasutatud 9.11.2023, <https://infogram.com/1p7v9v627ygd5fzvvpj1n0ydrjfn27rxddj?live>

¹⁷ Kõrg- ja kutsehariduse edukuse määra mõjutavad kõrgharidusharta ning akrediteeringud, mis garanteerivad küll raha saamise, kuid mitte tingimata soovitud ulatuses.

¹⁸ Võrreldes eelmise perioodiga on üld- ja täiskasvanuhariduses lisandunud õppijate õpirände tegevused.

tõsta sektori õppijate ja töötajate kvalifikatsiooni. Et meede ei ole selles sektoris nii levinud kui teistes haridussektorites, on osalejate suuremat motivatsiooni ka selle võrra rohkem märgata.

Oluline on ka välismaa spetsialistide Eesti asutustesse õpetama toomise võimalus, sest täiskasvanuhariduses ei ole sageli kindla valdkonna spetsialiste Eestist võtta. Kutsehariduse sektoris on näha seda, kuidas õpiränne aitab kaasa haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 eesmärkide täitmisele. Arengukava üks eesmärkidest sätestab, et kutse omandamine võiks senisest rohkem toimuda ettevõtetes. Seda eesmärki toetavad kutseõppe õpiränded. Õpi- ja õpetamispraktika on sealjuures ka stiimuliks osalejatele ja motiveerib minema kutseõppeasutustesse nii õppima kui ka õpetama. Meede võimaldab osaleda ka kutsevõistlustel, mida muidu teha ei saaks. Üld-, kutse- ja täiskasvanuhariduse sektorites ongi lühiajalised õpiränded nii töötajatele kui ka õppijatele loomulikud, kuid ka kõrgharidussektoris näib huvi lühiajaliste õpirännete vastu suurenevat. Viimaks on kõrgharidussektoris õpiränne kõige levinum ja ehk seetõttu tuuakse selle mõju ka harvemini välja. Tulemuslikkust kõrghariduses on suurendanud lühiajalise põimitud õpirände võimalus.

3.6. Haridusvaldkonna koostööprojektid

Strateegilise koostöö projektide taotluste statistika eelmise perioodi kohta näitab, et 463 taotlusest eraldati toetus 215le ehk 46%-le. Taotletud summadest eraldati kokku aga 35%. Sarnaselt õpirände taotlustega muutus ka strateegilise koostöö taotluste rahastamise määr aja jooksul kõrgemaks, kui välja arvata 2019. ja 2020. aasta, mil taotluste hulk suurenes hüppeliselt. Kuigi samal ajal suurenes ka edukate taotluste arv, siis suurenenud konkurentsi tõttu edukate taotluste määr siiski langes. **Võrreldes õpirände meetmega oli koostööprojektide nõudluse ja pakkumise tasakaal haridusvaldkonnas oluliselt selgemini nõudluse poole kaldu**, seega pakkumist oli vähe.

Praeguse perioodi koostööprojektide taotluste statistika näitab aga, et 331 taotlusest eraldati toetus 99le ehk 30%-le. Taotluste edukusprotsent on nii tervikuna kui ka kõikides sektorites eraldiseisvalt aastatega vähenenud. Kõige madalama edukate taotluste määraga on olnud üld- ja täiskasvanuhariduse koostööprojektide taotlused, vastavalt 17 ja 33%. **Edukate taotluste määr mõjutavad eelkõige taotluste kvaliteet ja abikõlblikkus ning koostööprojektide taotlused on tervikuna olnud kehvemad**: pooled taotlused ebaõnnestusid kvaliteedi tõttu ja kümnendik ei osutunud abikõlblikuks ehk nendes taotlustes esines tehnilisi vigu. Kvaliteedi poolest olid kõige kehvemad üld- ja täiskasvanuhariduse taotlused, mis viitab sihtrühma kehvemale projektkirjutamise oskusele. Alla kvaliteedikünnise jäi 26% kõrg-, 32% kutse-, 63% üld- ja 55% täiskasvanuhariduse taotlustest. Tehnilistel põhjustel osutus abikõlbmatuks 16% kutse-, 13% üld- ja 7% täiskasvanuhariduse taotlustest. Kvaliteedikünnise ületanud projektid, mis rahastust ei saanud, moodustasid 30% kõrg-, 6% kutse-, 4% üld- ja 6% täiskasvanuhariduse taotlustest.

Üldhariduse valdkonnas on madal edukuse määr seotud osalt asjaoluga, et rühmaviisilised õpiränded liikusid uuel programmi perioodil KA2 meetmest KA1 meetmesse ning taotlejal on selle muudatusega harjumine võtnud aega (taotlused esitati ekslikult õpirände meetme asemel koostööprojektidesse). Sellest hoolimata saab öelda, et võrreldes eelmise perioodiga on nõudlus koostööprojektide meetme järele suurenenud märgatavalt rohkem kui pakkumine.

Haridusvaldkonna koostööprojektid on olulised, sest need on asutustele esimene võimalus teha rahvusvahelist strateegilist koostööd. Nende projektide juurest liigutakse edasi ja õpitakse taotlema raha ka teistest allikatest, näiteks teaduse ja innovatsiooni raamprogrammist Euroopa Horisont või ka Erasmus+ tsentraalsetest tegevustest (nt

suutlikkuse suurendamise projektid, Jean Monnet ja Erasmus Mundus). Kõige keerulisema osana edukate projektide puhul nähakse praegu partnerite leidmist. Projektide tulemuslikkus seisneb aga selles, et koostööprojektidega luuakse uut kompetentsi nii Eestis kui ka välismaal. Ühtlasi töid intervjueritud välja, et nad on projekti vältel õppinud projektijuhtimist ja osalema rahvusvahelises koostöös, mis viitab samuti tulemuslikkusele. Populaarseimad teemad, millega koostööprojektides tegeleti, olid mõlemal perioodil uute koolituskursuste ja õppemeetodite väljatöötamine ning uued tehnoloogiad ja digioskused, mis aitavad täita ka Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 eesmärke.

3.7. Noortevaldkonna õpiränded

Noortevaldkonna õpirände taotluste statistika eelmise perioodi kohta näitab, et 1391 taotlusest 689 ehk 50% olid edukad. **Seega oli noortevaldkonna õpirännete meetmes haridusvaldkonna õpirännete meetmest küll rohkem taotlusi, kuid toetuse said vähemad taotlejad.** Kõrvutades taotluste kvaliteedipunktide ja jagatud eelarve statistikat, saab öelda, et selle põhjuseks oli eelkõige väike eelarve.

Praegusel perioodil on noortevaldkonna õpirände taotluste edukus olnud mõnevõrra väiksem, 389 taotlusest on rahastuse saanud 216 ehk 56%. Arvestades aasta keskmisi kõigi ja edukate taotluste arve, nähtub, et nii prognoositav taotluste arv kui ka edukate taotluste nominaalarv võrreldes eelmise perioodiga väheneb. Vaadates valdkonda lähemalt, nähtub, et probleem on rohkem kvaliteedis kui projektide abikõlblikkuses: 16% kõikidest taotlustest on jäänud alla kvaliteedikünnise, 3% on olnud abikõlbmatud. Ülejäänud projektid aga ei ole raha saanud konkurentsi tõttu ehk **hetkeseisuga jääb 39% kõikidest noortevaldkonna õpirände projektidest rahastamata ka siis, kui need ületavad kvaliteedikünnise.**

Taotluste edukus erineb ka valdkonna õpirände tegevuste kaupa. Näiteks DiscoverEU kaasamismeetme ja osalusprojektide puhul on taotlused olnud edukad (vastavalt 83 ja 78%). Alla poolte taotluste said rahastuse aga noortevahetuste ja noorsootöötajate õpirände projektides (vastavalt 46 ja 45%). DiscoverEU reisipassi on sel perioodil saanud 531 noort ehk 27% taotlenutest. Suured erinevused taotluste edukuses viitavad ka erinevale konkurentstile noortevaldkonna õpirände tegevuste sees. Nii on **konkurents noortevahetustele ja noorsootöötajate projektidele suurem kui noorte osalusprojektidele.** Üheks põhjuseks on tõenäoliselt väiksem teadlikkus osalusprojektide võimalustest, seda ei osata otsida noortevaldkonna õpirännete seast. **Suur konkurents noorte ja noorsootöötajate õpirännetele tähendab aga, et võrreldes haridusvaldkonnaga ei ole noortevaldkonna õpirände rahastus paljudele kättesaadav.**

Noortevaldkonna õpirände meede on intervjueritute hinnangul üks väheseid võimalusi valdkonnas õpirännet rahastada, sest rahastust ei saa vahendite vähesuse tõttu taotleda ei kohalikust omavalitsusest ega mujalt. Küll aga näitavad uuringud, et Erasmus+ meetmetegevused aitavad selgelt täita Eesti noortevaldkonna arengukava strateegilisi eesmärke ja arendavad kodanikuharidust. Noortevaldkonna õpirännete juures on oluline ka see, et tegevustes osalejad tunnevad, kuidas nende pakutud ideede ja lahendustega arvestatakse.^{19,20} See aitab samuti kaudselt kaasa tegevuste tulemuslikkusele.

Intervjueritud rääkisid ka noorte osalusprojektide vajalikkusest. Selliste projektide tegemine on intervjueritute hinnangul oluline organisatsioonide maine kujundamisel. Osalejatele

¹⁹ Salu, J., Haljasmets, K., Aps, J., Akkermann, C., Kaldmaa, K., Pedjasaar, M. (2021). Erasmus+: Euroopa Noored programmi tulemuste ja mõju-uuring 2015–2020. <https://euroopanooored.eu/erasmus-euroopa-noored-programmi-tulemuste-ja-moju-uuringu-raport/>

²⁰ Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023).

annab see aga võimaluse kujundada oma CVd, analüüsida õpitut ja seejärel ise rahastust otsida. Tulemuslikkusele viitavad ka osalejate hilisem karjäär, mõnele osalejale oli projekti kirjutamise kogemus hüppelauaks hiljem projektkirjutaja töökoha saamisel.

Noortevaldkonna õpirände meetmist rahastatavad tegevused on väärtuslikud ka selles mõttes, et projekti ei pea kirjutama asutusena, vaid seda saab teha ka füüsilise isikuna, mis suurendab oluliselt tegevuste kättesaadavust.

3.8. Noortevaldkonna koostööprojektid

Noortevaldkonna koostööprojektide taotluste statistika näitab, et 165 taotlusest eraldati toetus 58le ehk 35%-le. Praegusel perioodil on koostööprojektide edukuse määr kõikidest taotlustest olnud veelgi väiksem – 181 taotlusest on rahastuse saanud 53 ehk 29%. Kuigi prognoositav edukate taotluste arv on sel perioodil suurem kui eelmisel, **on oluliselt suurenenud ka nõudlus meetme järele.**

Vaadates taotluste kvaliteeti, nähtub, et 42% kõikidest taotlustest jääb alla kvaliteedikünnise. 7% taotlustest ei ole aga abikõlblikud. Väike- ja suurprojektide taotlusi on rahastatud vastavalt 25 ja 37%. Taotluste kvaliteet tervikuna on kvaliteedikünnise ületanud projektide osakaalu arvestades kesine, mis viitab, et paljud kirjutajad vajavad koostööprojektide taotluste kirjutamisel abi. Samas on konkurents suur ka kvaliteedikünnise ületanud projektide seas: pooled kvaliteedikünnise ületanud projektid noortevaldkonnas rahastust ei saa. See tähendab, et **nõudlus ületab praegu oluliselt pakkumise ja meede vajab lisarahastust.**

Projektid, millele rahastust eraldatakse, **on olulised, uuendusmeelsed ja tulemuslikud.** Intervjueeritud asutuste esindajate projektid olid selgelt seotud programmi eesmärkide ja horisontaalsete prioriteetidega. Intervjuudes selgus, et projektid tegelevad noortele oluliste teemadega ja projektide käigus on loodud ning jagatud uusi teadmisi ja korraldatud noortele õpetlikke tegevusi. Intervjueeritud asutuste esindajad olid väga edukad suure hulga noorteni jõudmisel ja rahvusvaheliste võrgustike loomisel. Seda näitlikustab fakt, et sarnaste teemade ja projektide korraldamisega on mindud edasi ka peale projekti lõppemist, mõnel juhul ka samade partneritega. Intervjueeritud töid näiteid, kus nende projektid on saanud edu tõttu tähelepanu. See on omakorda aidanud leida oma tegevuste läbiviimiseks vahendeid nii Erasmus+ kui ka teistest programmidest.

Peamise probleemina tõsteti esile aruandlusplatvormi vead (vt ptk 4.5). Intervjueeritud töid välja olukordi, kus aruandluskeskkonna tõttu ei laekunud neile õigel ajal raha ja tegevus oli raskendatud. Ühe takistusena toodi välja taotluse hindamise ajakulu, kus vastuse saamise ja järgmise vooru esitamise tähtajani jäi lühike aeg. Üldjoontes oli aga takistusi vähe ja kõik probleemid (v.a aruandluskeskkonna vead) lahendati operatiivselt koostöös agentuuriga. Taotlejaid on aidanud ka kindlasummaliste toetuste süsteem, sest oma tegevusi plaanitakse ise just nii, et need mahuksid eelarvesse.

3.9. Spordivaldkonna õpiränded ja koostööprojektid

Kuna spordivaldkonna meetmed on kõige uuemad, on nende kohta praegu ka vähe infot, mille põhjal järeldusi teha. Seega kajastab alapeatükk nii valdkonna õpirändeid kui ka koostööprojekte.

Spordivaldkonnas on õpirändeprojekte esitatud alates 2023. aastast. Taotluste statistika näitab, et kvaliteedikünnise ületab 59% taotlustest. 38% taotlustest jääb alla kvaliteedikünnise

ja 3% ei ole olnud abikõlblikud. Kuna tegemist on uue tegevusega, on suhteliselt suur kvaliteedikünnise alla jäänud taotluste hulk ka loomulik. Agentuur on pakkunud abivajajatele nõustamist ja koolitusi ning projektikirjutajad on saanud ka kogemusi, mis on agentuuri esindajate hinnangul muutnud taotluste kvaliteeti paremaks.

Probleem ei ole aga niivõrd taotluste kvaliteedis kui tegevusteks eraldatud rahastuses. Kuigi taotluste arv on väike ehk 26, on kvaliteedikünnise ületanud projektidest rahastatud vaid 30%. See näitab, et olemasoleva eelarvega ei ole võimalik kõiki kvaliteedikünnise ületanud projekte toetada. **Valdkonna alarahastus teeb rahastuse saamise uutele ja vähem kogunud taotlejatele tiheda konkurentsi olukorras eriti keeruliseks.** Rahastatud projektide tulemuslikkust on aga veel vara hinnata.

4. TÕHUSUS

Üldjoontes on E+ rakendamine programmi eesmärgi arvestades muutunud ajas tõhusamaks. Järgnevalt kirjeldatakse lähemalt erinevaid programmi tõhususega seotud aspekte.

4.1. Meetmete kulutõhusus

Andmete puudulikkuse, andmekvaliteedi probleemide ja andmete mittevõrreldavuse tõttu ei ole võimalik anda terviklikku hinnangut E+ eelmise ja käesoleva perioodi, kõigi meetmete ja valdkondade-sektorite kulutõhususele.

Vaadates tõhusust projektide mõju kaudu, on kõik meetmed, valdkonnad ja sektorid **tõhusad, kuna aitavad täita strateegiate ja arengukavade eesmärgi**. Paljud lisandunud uued võimalused on kaasa aidanud programmi eesmärkide täitmisele, sihtrühmade kaasatuse suurenemisele ja administreerimise kulu vähenemisele.

Vaadates programmiperioodi 2014–2020 puhul lõpetatud ja programmiperioodi 2021–2027 sõlmitud lepingute infot ja kasusaajate arvu, on KA1 kulu kasusaaja kohta võrreldes teiste meetmetega kõige väiksem. Täpsemalt on **KA1 toetus inimese kohta (sh korralduskuludid arvestades) kõige väiksem noortevaldkonnas ja kõige suurem kutse- ja kõrghariduses** (vt lisa 3). Samas on see erisus seotud projektide erineva keskmise pikkusega. KA2 projektid on agentuuri esindajate sõnul liiga eriilmelised, et vaadata toetuse suurust projektis osalenud inimese või organisatsiooni kohta.

Taotlejate vaatenurgast on kõige kulutõhusam see projekt, mis saab rahastuse (taotluse koostamise vaev saab tasutud) või kus taotluse koostamise halduskoormus on väiksem. Halduskoormus taotlejale on väiksem meetmetes, kus taotlemist mõjutab akrediteeringute olemasolu: piisab vormikohasest uue perioodi õpirännete info esitamisest (tegevus, kestus, osalejate arv). **Kõige kulutõhusam on taotleda toetust kutse- ja kõrghariduse KA1st, sest tänu Erasmus+ hartale ja akrediteeringutele saavad kõik taotlused vähemalt mingis mahus rahastuse**. Põhimeetmetest on **kõige suurem konkurents rahastusele KA2s ning valdkondadest noortevaldkonnas**. Seega on nii eelmisel perioodil lisandunud akrediteering kutsehariduses ja harta kõrghariduses kui ka sel perioodil lisandunud **õpirände akrediteeringud üld- ja täiskasvanuhariduses ning noortevaldkonnas vähendanud asutuste halduskoormust**. Intervjuudes kinnitasid asutused, et nad hindavad seda väga kõrgelt – lisaks halduskoormuse vähendamisele aitab see pikema aja jooksul plaanida tegevusi, et täita eesmärgid.

Toetuse taotlemise kulutõhusust ja taotluse edukust mõjutavad ka taotlemistingimused ning taotlemisprotsessi ja -vormide läbimõeldus ja selgus. **Lihtsustatud taotlemine Erasmus+ hartaga liitumise korral või akrediteeringu olemasolul vähendab taotlemise halduskoormust** nii taotlejale kui ka agentuurile ja on nii intervjueeritute kui ka varasemate uuringute²¹ kohaselt hästi vastu võetud. Positiivsena toodi ka väiksemahulisi koostööprojekte, mis sobivad vähemkogenud projektijuhtidele. Samas töid sihtrühmade esindajad jätkuvalt

---

²¹ KPMG Baltics. (2017). Erasmus+ programmi rakendamise vaahindamine Eestis. https://hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/erasmus_kysimustega.pdf

välja, et kohati tuleb taotlustes ja aruandeid esitades sama infot mitu korda eri kohtades kajastada.

Olgugi et hindamises keskenduti detsentraalsetele meetmetele, tuli ilmsiks ka tsentraalsete meetmete üldine vähenemine Eestis. Nii taotlemises, projektide elluviimises kui ka aruandluses tulid läbivalt välja meetmete detsentraalselt rakendamise eelised tsentraalsete tegevuste ees: meetmete info levitamine potentsiaalsetele sihtrühmadele on tõhusam, künnis taotlemiseks on madalam, taotluste ja aruannete hindajad on teadlikud Eesti olukorrast ja vajadustest. Tsentraalsete meetmete info ei jõua piisavalt detailsena sihtrühmadeni, et taotlemise huvi tekitada, ja kui huvi ka on, takerdutakse juriidilise kuuluvuse tõttu personaalse identifitseerimiskoodi (PIC) saamise halduskoormuse ja vastutuse hajumise problemaatika taha. Seega on Eestil **tsentraalsete meetmete võimalused alakasutatud**.

4.2. Eelarve ja kulude hüvitamine

E+ programmi kogueelarve ja ka Eestile eraldatav rahastus aasta kohta on perioodil 2021–2027 võrreldes eelmise vaadeldud perioodiga suurenenud. Programmi Eesti agentuuri juhtimiskulud moodustavad u 8% Eesti taotlusvoorude eelarvest. Arvestades, et juhtimiskulude kogueelarve hulka kuuluvad ka koolitus- ja võrgustumistegevused ning neile nõutud riiklik kaasfinantseering, on tegelik juhtimiskulu veelgi väiksem ja seega toimib pigem tõhusalt, kuid mitte jätkusuutlikult.

Programmi rakendamise ja tõhususega seoses on uue perioodi suuremast eelarvest ning lisandunud taotlusvoorudest ja tegevustest hoolimata agentuuri töötajaskond programmi haldamiseks jäänud suurusjärgu mõttes samaks. Lisandunud on vaid üks täiskoormusega töökoht. Seega ei ole programmi mahuga koos suurenenud selle haldamiseks vajalik tööjõud, mida võiks pidada tõhususeks, kuid tegelikult tähendab see, et **töötajad on ülekoormatud ja programmi haldamiseks aruandes toodud soovitusi arvestades on vaja palgata rohkem tööjõudu**. Teisisõnu, kui näiteks programmi rakendamise ja seire tõhustamisest (vt ptk 4.5) ei vabane piisavalt raha lisatööjõu värbamiseks, on programmi rakendamise jätkusuutlikkuse tagamiseks vaja suurendada juhtimiskulusid.

Nagu lisa 3 näha, on umbes 83% eelarvest läinud perioodil 2014–2023 haridusvaldkonna projektidele: kõige rohkem kõrgharidusse (42–43%) ja kõige vähem täiskasvanuharidusse (5–6%). Noortevaldkond on saanud 16–17% eelarvest ja sport käesoleval perioodil vähem kui 1%. Programmi eesmärged, taotluste konkurentsi ja projektide mõju arvestades tuleb tõhususe tagamiseks **üle vaadata meetmete proportsionaalsus, et eelarvet võimalikult tõhusalt kasutataks**. Olukorras, kus eelarvet jagub vähestele taotlejatele ja taotlusprotsess on koormav nii taotlejale, agentuurile kui ka taotluste hindajatele, võiks riiklikel agentuuridel olla suurem vabadus kohaliku konteksti arvestades ise otsustada, mitu taotlusvooru mingis valdkonnas ja meetmes korraldada ja kui suur mingi valdkonna või meetme eelarve on.

Projekte rahastades ja kulusid hüvitades kasutatakse erinevaid rahastamismudeleid: tegelikke kulusid ning lihtsustusmeetmena erinevate kuluartiklite fikseeritud ühikuhindasid ja kindlasummalisi toetusi. Vastupidiselt eelmise perioodi vahehindamise²² tulemustele on selle uuringu kohaselt sihtrühmade ja agentuuri hinnangul **KA1 puhul enamiku kulude katmine ühikuhindade põhjal agentuuri ja taotleja halduskoormusele mõeldes tõhus**, arvestades kuluartikleid ning projektide ja alategevuste maksimaalset eelarvet. **Küll aga ei toeta madalad ühikuhinnad** (nt reisimine, välismaal elamise kulud) **projektide maksimaalse**

---

²² Ibid.

võimaliku mõju saavutamist. Eriti problemaatiline on see majanduslikult vähemate võimalustega osalejatele, kes kasutavad vastavaid võimalusi vähe. **KA2 puhul on tänu 2022. aastal loodud kindlasummalise toetuse põhimõttele tegevused paindlikumad, mis aitab kaasa projekti tõhususele.**

4.3. Koostöö programmi arendamisel ja rakendamisel

E+ rakendamine eeldab koostööd Euroopa Komisjoni ja selle talituste, rakendusameti, riikliku agentuuri, HTMi, auditeerimisasutuse ja rahvusvaheliste ning kohalike sihtrühmade esindajate vahel. Enamasti ollakse nii riigisisese kui ka rahvusvahelise koostööga rahul. Üldjoontes teatakse üksteise ülesandeid²³ ja HTMi ELi ja rahvusvahelise koostöö valdkond usaldab agentuuri programmi rakendamises. Ka sõltumatu audit ning komisjoni tehtud agentuuri hindamised on HTMi esindaja sõnul programmi rakendamisega rahul olles tuvastanud vaid väiksemaid puudujääke.

Riiklikul tasandil on **koostöö agentuuri, HTMi ja valdkonna organisatsioonidega pigem tõhus.** Hindamise kohaselt võiksid agentuur ja HTMi erinevate haridussektorite eest vastutavate sisupoliitikaosakondade üksused teha aga veelgi sisulisemat koostööd, nt prioriteetide seadmisel.

Rahvusvahelisel tasandil tehakse koostööd erinevates valdkondlikes ja piirkondlikes töörühmades. Balti riikide agentuurid kohtuvad kord aastas ja arutavad programmi küsimusi valdkondlikes töörühmades. Tihedamat temaatilist koostööd tehakse TCAdes, täpsemalt teatud teemade arutelude korraldamiseks, ideede vahetamiseks ja kogemustest õppimiseks. Ka haridus- ja noortevaldkonnas kohtuvad töötajad teatud teemade arutamiseks ja agentuuride töötajaskonna koolitamiseks. Kutsehariduses toimib Balti- ja Põhjamaade ühine koostöögrupp, kuid agentuuri esindajate hinnangul võiks võimalusel luua ka komisjoni toetatava kutsehariduse koordinaatorite võrgustiku, mis kutsuks kohtumisi kokku. Koostööd ilmestab näiteks riiklike agentuuride ühiseisukoha koostamine programmi mõjude ja arendusvõimaluste kohta. Üldiselt aga leiti, et programmis mingi muudatuse tegemine või millegi vastu olemine eeldab kõigi liikmesriikidega tihedamat koostööd, mis on raskendatud harva toimivate riikideüleste kohtumiste tõttu.

Koostöös Euroopa Komisjoniga toodi välja vajadus riikide vajaduste ja hinnangutega senisest rohkem arvestada. Töökoormust suurendava aspektina toodi välja olukorrad, kus komisjon tuleb välja uute suurte algatustega, mis hägustavad programmi tegevuste pilti, ei arvesta varem kokkulepitut või kajastavad asjaolusid, mida pole liikmesriikide vahel poliitilisel tasandil (veel) kokku lepitud. See võib tuua kaasa ka olukorra, kus E+ programmi komitees tehtud otsused ja arusaamad ei ühti riiklike seaduste või strateegiatega.

Hindamine tõi välja **mõningased puudujäägid agentuuri ja tsentraalseid meetmeid ning tegevusi rakendava EACEA koostöös,** eriti koostöös tsentraalsete meetmete tutvustamiseks. Sihtrühmad ja agentuuri töötajad ei ole kuigi teadlikud tsentraalsetest võimalustest ja agentuuril puudub ka ressursid²⁴ võimaluste sisukamaks tutvustamiseks. See toob kaasa olukorra, kus Eesti organisatsioonid on tsentraalselt rakendatavates meetmetes laesindatud.

---

²³ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse Agentuur. Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse juhtimine. Kasutatud 11.11.2023, <https://euroopanooored.eu/info/juhtimine/>

²⁴ Iga lisäülesanne agentuuridele toob vajaduse vaadata üle personali piisavuse. Lisaks kaasnevad võimaluste tutvustamise vajadusega kommunikatsioonikulud.

4.4. Sihtrühmade toetamine ja järelevalve, pettuste ennetamine

Taotlejate, toetusesaajate ja osalejate toetamiseks ning järelevalveks rakendatakse järgmisi meetmeid: programmi tutvustamine, sihtrühmade nõustamine taotlemisel, projektide elluviimisel ja aruannete koostamisel ning sihtrühmade koolitamine. Sihtrühmade toetamise ülesannet täidavad ka E+ portaal, programmijuhised ja agentuuri veebileht.

Sihtrühmad on intervjuude ja varasemate uuringute kohaselt²⁵ agentuuri toetusega rahul. Toetusesaajate arvates on agentuuri töö muutunud ajas tõhusamaks – intervjueeritud tõesid, et saadud toetus, jagatav info ja nõustamine on ajas paranenud. Korduvalt mainiti agentuuri korraldatud koolituste ja nõustamise olulisust tugeva projektitaotluse kirjutamisel ja projekti edukal elluviimisel. See tagab kulutõhusama taotlus- ja teostusprotsessi, sest vigade tuvastamisele ja parandamisele kulub vähem aega. Paljud sihtrühmade esindajad töid positiivsena välja võimaluse saada oma taotlusele enne esitamist tagasisidet, kuigi seda võimalust kasutatakse praegu vähe. Taotlejatele on suureks väärtuseks ja võimaluseks agentuuri tugi ja eestikeelsete materjalide olemasolu, mis aitab ka nende ressursi kokku hoida. E+ portaali ning ingliskeelseid materjale võimalusel ei kasutata. Otsekontakt agentuuriga võimaldab taotlejal kõige tõhusamalt projektispetsiifilised ja Eesti konteksti arvestavad vastused saada.

Samas tuvastas hindamine mõned agentuuri tegevused, mille tõhusust saaks veelgi parandada ja kus agentuur saaks sihtrühmi nende tegevuse tõhustamiseks senisest paremini toetada. Intervjuude kohaselt võiks taotlusprotsessi tõhusust ja eeldatavasti ka projekti mõju suurendada **agentuuri veelgi suurem toetus partnerite otsimisel**, nt rohkem partnerotsingu võimalusi juurde tekitades ja partneriotsingute üritusi korraldades. Nagu on toodud varasemates uuringutes,²⁶ vajavad kõik haridus- ja koolitussektori asutused (v.a kõrgkoolid) senisest suuremat tuge partnerite leidmisel. Lisaks näitas hindamine, et **teavitustegevus peaks olema tõhusam**. Kuigi programm on muutunud sidusamaks ja terviklikumaks, ei jõua sihtrühma intervjuude järgi info olulistest muudatustest piisavalt kiiresti ja selgesti sihtrühmani. Näiteks on esitatud üldhariduse KA2 taotlusi, mille sisuks on õpilasarühmade vahetus, ehkki see tegevus on sellel perioodil liikunud KA1 alla. Täiskasvanuhariduses aga ei ole taotlejad kursis, et viimasel aastal laiendati õpirändes osaleva täiskasvanud õppija definitsiooni ehk sihtrühma – nüüdsest saavad rändes osaleda kõik täiskasvanuhariduse õppijad.

Sihtrühmasid peaks toetama ja projektide kvaliteeti parandama ka tugi keeleõppeks. Intervjuud kinnitasid komisjonile esitatud aruannetes ja varasemates uuringutes toodut, et **Online Language Support (OLS) ei ole nii mõjus kui silmast silma toimuv keelekursus**. See pole kasutajasõbralik ega kvaliteetne. Lisaks lisandub selle rakendamisel koolidele suur töökoormus, sest süsteem ei ole töökindel. Keeleõppeks pakutakse ka fikseeritud 150 € suurust toetust, mis on liiga väike tõhusaks keeleõppeks ja märkimisväärse oskustaseme saavutamiseks.

Taotlejaid, toetusesaajaid ja osalejaid toetavad ka pettuste ennetamiseks ning toetusesaajate ja osalejate järelevalveks kasutatavad meetmed. Pettuste tuvastamiseks ja vältimiseks, sh ebasobivate taotluste automaatseks kõrvaldamiseks pole agentuuri esindajate sõnul hoobasid. Seni on pettustega seotud taotlused kvaliteedi sõelal välja kukkunud. Võimalikke rikkumisi aitavad välistada nt taotluse kvaliteedikontroll, taotleja taustakontroll ja taotlejaga

---

²⁵ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse Agentuuri rahuloluküsitlus. (2023). Haridus- ja Noorteamet, Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse Agentuur.

²⁶ Euroopa Kontrollikoda, (2018). Liikuvus programmi „Erasmus+“ raames: miljonid osalejad ja mitmekülgne Euroopa lisaväärtus, tulemuslikkuse mõõtmist tuleb aga veelgi parandada. Kasutatud 15.11.2023, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_22/SR_ERASMUS_ET.pdf

suhtlemine. Toetust saanud projektide kvaliteedi tagamiseks ja järelevalveks on järgmised võimalused: rahastuse saanutega suhtlemine, aruannete kontrollimine, esitatud dokumentide kontroll (*desk-check*), süsteemi kontroll (*system check*) ja kohapealne kontroll projekti lõpetamise järel (*on-the-spot check*). Peale selle kombineeritakse veebipõhist ja kirjalikku vestlust ning silmast silma kohtumisi. Märkimisväärseid rikkumisi pole HTMi ja agentuuri esindajate ega komisjonile esitatud aruannete järgi esinenud. Küll aga oli näha, et väikses mahus tasub selliste kontrollidega jätkata, et programmi tingimustest kinnipidamist tõsiselt võetaks. Hindamise kohaselt on projektide mahtu ja märgatud puuduseid arvestades **kasutatavad ennetusmeetmed piisavad**.

Agentuuri tõhusamaks sihtrühmade toetamiseks ja programmi sujuvamaks rakendamiseks tuleb **üle vaadata ja lihtsustada programmijuhised, taotlus- ja aruandlusvormid** (neid pidasid keeruliseks eelkõige õpirändajad ja vähemkogenumad osalejad) **ja lepingud ning koostada agentuuri koduleheküljele spetsiifilisemaid ja paljusid taotlejaid puudutavaid küsimusi-vastuseid koondav korduma kippuvate küsimuste rubriik**. Analüüsile tuginedes oleks oluline juhistes ja/või kodulehel tuua selgelt esile, mis on meetmete, valdkondade või sektorite puhul aasta-paari jooksul muutunud. Erilist tähelepanu tuleb pöörata väikestele ja varasema programmikogemuseta organisatsioonidele ning sihtrühmade esindajatele. Rubriik peaks kindlasti sisaldama korduma kippuvaid küsimusi programmi ja meetmete tingimuste tõlgendamise ning kvaliteetse taotluse ja aruande koostamise kohta. **Kriitilise tähtsusega on taotlus- ja aruandluskeskkonna tõrkevaba toimimine, kuna arvestatav osa agentuuri töömahust läheb tõrgetest tekkinud nõustamisele.**

4.5. Programmi rakendamine ja seire

Juhtimise toetamiseks on loodud erinevaid vahendeid (nt E+ link, eForms, Mobility Tool, Lifecard NAM, PMM, BM, taotlusvormid, EU Academy, eGrants, noorteportaal). Aja jooksul on neid ka välja vahetatud. Intervjuud näitasid, et taotlemist, aruandlust, partnerite otsingut, tegevuste jälgimist (sh rahvusvahelise võrdluse võimalust tagasiside saamiseks) toetavad ning omavahel andmeid vahetavad tööriistad on väga oodatud ja vajalikud. Praeguste juhtimist toetavate **tööriistade asjakohasust ja piisavust ei ole aga võimalik hinnata, sest need ei toimi veel korrektselt või pole täismahus kasutuses ega aita töö tõhusamaks muutmisele märkimisväärselt kaasa**.

Hindamine näitas, et **puudu on lahendustest, mis võimaldaks saada kiiret, konkreetset, kumulatiivset ja korrektset ülevaadet programmi tegevustest ja tulemustest**. *Dashboard*'is on andmed erinevate alamlehtede vahel killustunud ning juhtimist toetavate otsuste langetamine ja programmist, selle alategevustest või eesmärkide täitmisest tervikpildi saamine eeldab vähese funktsionaalsuse tõttu palju käsitööd. Lisaks tuleb *Dashboard*'i andmeid enne kasutamist üle kontrollida.

Aruannete koostamine venib sageli ka pikema aja peale, sest **IT-süsteemi tõrgete** tõttu ei pääse alati projektidele ligi, andmeid tuleb sageli korduvalt esitada, andmete mittedalvestumise riski maandamiseks tuleb aruandluseks kasutada portaali kõrval ka teisi süsteeme ja aeg-ajalt tuleb oodata süsteemirike parandamist. Lisaks ei salvestu alati projektides osalenute tagasisidevormid, projektide andmed ei kajastu meetme statistika all, programmi näitajate väljavõtted erinevad eri hetkel ja projektide kontrollid ei kajastu süsteemis. Mõned intervjuueeritud pidasid aruandlussüsteemi ka aeglaseks ja keeruliseks. Nimetatud **probleemid muudavad nii agentuuri enda kui ka komisjonile esitatavate aruannete ning siinse hindamisega sarnaste dokumentide koostamise väga**

koormavaks. Lisaks võivad probleemid vähendada korduvate ja potentsiaalsete uute taotlejate indu programmis osaleda, mis suurendab ka agentuuri tööjõukulu turundamisele.

Enne uute lahenduste loomist on aga oluline tagada, et praegu kasutuses IT-süsteemi põhifunktsioonid toimiksid tõrgeteta ja oleksid usaldusväärsed. Seejärel on võimalik paremini hinnata, kui palju praegused vahendid toetavad juhtimist, mida tuleks nende arendamiseks täiendada ning millised funktsioonid puuduvad täielikult. Hindamine näitab, et **IT-süsteemide korrastamine võimaldaks vähendada juhtimiskulusid, toetaks teadlikku otsuste langetamist ja võimaldaks agentuuri töötajatel senisest rohkem tegeleda programmi turundamise ja projektide kvaliteediga.**

Programmi eesmärkide täitmise jälgimist (mis on aluseks programmi tegevuste kohendamisele) raskendab ka **programmi puudulik näitajate (jälgimise) süsteem.** Näiteks jälgitakse praegu programmi keskmes olevat vähemate võimalustega noorte kaasamist, kuid eesmärgi täitmise jälgimine on puudulik: kui vähemate võimalustega noore kaasamine ei eelda lisaeelarve kasutamist, siis tema kaasamine statistikas ei kajastu. Lisaks puudub võimalus jälgida programmiperioodi aastate kaupa kumulatiivselt indikaatorite täitmist, mis aitaks paremini mõista, kas ja kuidas eesmärkide poole liigutakse.

5. SIDUSUS JA LISANDVÄÄRTUS

5.1. Programmi kasu ja mõju

E+ programm võimaldab süsteemselt tegeleda valdkondliku arengu, rahvusvahelistumise ja kogemuste vahetamisega. Programmi kasu ja mõju selles osalejatele on väga suur. **Kõikide valdkondade sihtrühmad peavad programmi asendamatuks, eriti õpirännete tõttu. Ka koostööprojektid on neis osalenutele olnud väga väärtuslikud, sh arenguhüppe tegemiseks.** Järgnevalt on välja toodud programmi olulisim kasu selles osalevatele üksikisikutele ja organisatsioonidele.²⁷

Kasu programmis osalevale üksikisikule

- **Keeleoskus:** eriti areneb see KA1 põhimeetmes ning noortevaldkonnas ning kutse- ja üldharidussektoris. Noortevaldkonna KA1 noortest osalejatest arenes keeleoskus 87%-l ja kutsehariduse KA1 osalejatest 93%-l.
- **Sallivus** (eriti õpirändes osaledes): eelmisel programmi perioodil tõdes sallivuse kasvu üle 90% KA1 osalejatest, seejuures kõige rohkem märkisid seda noortevaldkonnas ja kõige vähem kõrghariduse õpirändes osalenud. Noortevaldkonna KA1s paranes 93% noortel läbisaamine teisest kultuuritaustast inimestega. Intervjueeritute sõnul annab õpirändes osalemine kultuurikogemuse, solidaarsustunde ja parema arusaamise sellest, mis Euroopas toimub.
- **Suhtluspädevus, meeskonnatööoskus:** eelmisel programmiperioodil hindas üle 90% KA1 osalejatest, et nende sotsiaalsed oskused on arenenud. Noortevaldkonna KA1 osalejatest 85%-l arenes võime teistega koos töötada, ka kutsehariduse KA1 osalejate hinnangul arenes nende meeskonnatööoskus (hinne 4,4/5, kus 5 tähistab suurimat võimalikku arengut).
- **Enesekindlus, sh probleemsete olukordade lahendamise oskus:** eelmisel programmiperioodil paranes enesekindlus üle 90% KA1 osalejatel. Noortevaldkonna KA1 osalejatest 85% noortel suurenes enesekindlus ja 83%-l probleemide lahendamise oskus. Ka kutsehariduse KA1 osalejad hindasid, et nende enesekindlus (4,4/5), probleemide lahendamise oskus (4,3/5) ja kohanemisevõime (4,5/5) arenes olulisel määral.
- **Eneseteadlikkus ja teadmine oma pädevuste arenguvajadusest:** noortevaldkonna KA1 tegevustes osalenud noorsootöötajatest 87% arendas seda oskust ning kutsehariduse KA1 osalejate eneseteadlikkus arenes ka olulisel määral (4,4/5).
- **Projektkirjutamine ja -juhtimine** (eelkõige neil, kes seotud projekti kirjutamise ja juhtimisega): noortevaldkonna KA1 osalenud noorsootöötajatest 57%-l arenes projektkirjutamise oskus.

---

²⁷ Toetutud on veebiplatvormi Mobility Tool jaotises „Beneficiary Module“ kogutud osalejate tagasisidele ja intervjuudele kõigi valdkondade ja tegevuste kohta. Lisaks on kasutatud küsitlustulemusi teistest uuringutest noortevaldkonna KA1 kohta, mil õpiränne on tehtud vahemikus 2021–2022 (Kendrali, E., & Raihhelgauz, M., (2023)) ja kutsehariduse KA1 kohta eelmise perioodi õpiränne, mis on toimunud 2014–2023 (Peterson, B., Sanglepp, M., Rekkor, S. (2024). Kutseõppurite võtmepädevuste ja tööelu üldoskuste arendamine Erasmus+ rahvusvahelise õpirände kaudu. Uuringuraport. <https://eeagentuur.ee/materjalid/uuringuraport-kutseõppurite-votmepadevuste-arendamine/>).

- **Erialased oskused:** mida kõrgema kvalifikatsiooniga oli osaleja, seda rohkem arendas ta ka kitsaid erialaseid oskusi. Noortevaldkonna KA1 osalenud noorsootöötajatel arenesid kõige rohkem teadmised mitteformaalsest õppesest ja noorsootööst üldiselt.
- **Uued kogemused ja avaram maailmapilt:** eelmisel programmiperioodil tõdes seda üle 90% KA1 osalejatest. Eriti vähemate võimalustega noortele on see võimalus näha maailma väljaspool Eestit.
- **Suurem motivatsioon:** õpirändes osalemine, aga ka koostööprojekti ajal teistsuguse keskkonna kogemine toob kaasa suurenenud motivatsiooni töötada ja õppida, tekitab uusi ideid ning soovi õpitud rakendada.
- **Eesti positiivses võtmes nägemine:** toodi eriti välja kutse- ja üldhariduses. Inimeste rahulolu Eesti eluoluga on suurem ning varajane õpiränne võib kaudselt kaasa aidata sellele, et inimesed plaanivad vähem Eestist alatiseks lahkuda.
- **Kontaktid tulevikukoostööks:** eduka koostöö järel programmis jätkatakse sageli ka teiste koostöövõimalustega ning see on oluline aspekt kõigi valdkondade puhul.

Kasu osalevatele organisatsioonidele

- **Rahvusvahelised kontaktid ja koostöö:** 2014.–2016. aasta andmete järgi on kõige vähem (ligi 50%) õpirännete järel jätkunud edasine koostöö üldhariduses, kõige rohkem kutse- ja kõrghariduses.
- **Pädevamad ja motiveeritumad töötajad ja õppijad:** vt selgitusi kasust üksikisikutele.
- **Õppetöö, teaduse jm areng** uute teadmiste ja teiste kogemuste, meetodite jms rakendamise tulemusel.
- **Asutuse maine:** asutuses töötamisest ja õppimisest ollakse huvitatud, kui (tänu akrediteeringule) seal õppides ja töötades on lihtne õpirändes ja rahvusvahelises koostöös osaleda.

Noortevaldkonna KA1 osalejad tõdesid õpirännete olulist mõju organisatsioonile.²⁸ Programmiga kaasnev mõju kandub üle ka neile, kes ise tegevustes ei osale. Info liigub kaasõppijate ja töötajate kaudu, kes on osalenud eri meetmetegevustes, asutuse kaudu või Eestisse õpirändega tulevate inimestega suheldes. Täpsemat võrdlust programmis osalejate ja mitteosalejate vahel ei tehtud ning programmi mõju mitteosalejatele siinse uuringu käigus ei uuritud.

Euroopa-mõõde, lõimumine ja võrgustumine on õpirändes kesksel kohal, kuid **saadud kogemus ei pruugi kohe nähtavalt inimeste käitumisse üle kanduda**. Eesti eelmise perioodi kutse-, üld- ja täiskasvanuhariduse õpirändes osalejate hinnangud Euroopa kodakondsuse edendamisele on kõrgemad kui teiste riikide osalejatel^{29;30;31}. Ka asjaolu, et E+ on tuntud kui Euroopa õpirände programm, mis pakub Euroopa inimestele, eriti noortele võimalust teisi kultuure ja riike tundma õppida ja võrgustuda, aitab tugevdada ühtset Euroopa identiteeti. Eelmisel perioodil olid osalejad pärast Erasmus+ läbimist rohkem teadlikud ELi ühistest väärtustest (demokraatia, inimõigused ja tolerant), vastavalt 85% 2014. aastal ja

²⁸ Kendrali, E., & Raihnelgauz, M., (2023)

²⁹ Löffler, R., Steiner, M., Ryssevik, J., Skjervheim, Ø. (2020). Final report TCA Showing and Identifying Impact of Erasmus+ on EU and National Level – Adult Education. <https://oead.at/en/the-oead/downloads/tca>

³⁰ Löffler, R., Pedersen, S.H., Korkala, S., Ryssevik, J. (2019). Final report TCA Showing and Identifying Impact of Erasmus+ on EU and National Level, Part II. <https://oead.at/en/the-oead/downloads/tca>

³¹ Löffler, R., Steiner, M., Ryssevik, J., Skjervheim, Ø. (2021). Final report TCA Showing and Identifying Impact of Erasmus+ on EU and National Level – School Education. <https://oead.at/en/the-oead/downloads/tca>

89% 2020. aastal. Ka on üle pooled õpirändes osalenutest hinnanud (2014. a 63% vastanutest ja 2020. a 67%), et pärast õpirännet tuntakse ennast rohkem eurooplasena, kuid teiste hoiakute ja pädevustega võrreldes on selle taju muutumist hinnatud pigem tagasihoidlikult. Kõikide küsimuste puhul on näha positiivsete vastuste osakaalu suurenemist eelmise perioodi vältel.

5.2. Programmi sidusus ja koostöö

Programmi ja valdkondlike riiklike arengukavade³² eesmärgid kattuvad olulisel määral. Programm ja selle erinevad meetmed aitavad kaasa Eestile oluliste teemadega tegelemisele. Kõik intervjuudes osalenud toetusesaajad nõustusid, et E+ on neile individuaalselt ja/või asutuse tasandil ülioluline programm. Kui vaadata valdkondlikke arengukavasid, siis kõrghariduses on riigi tasandil õpiränded indikaatorina aastaid olemas, kutsehariduses on need hiljuti lisatud, kuid üld- ja täiskasvanuhariduses ning spordivaldkonnas vastavaid indikaatoreid ei ole. Noortevaldkonnas on arengukava indikaatoriks noorte omaalgatusprojektide arv.

2024. aasta programmijuhendi järgi on programmi üldeesmärk „toetada elukestva õppega inimeste hariduslikku, kutsealast ja isiklikku arengut haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnas nii Euroopas kui ka mujal, soodustades seeläbi kestlikku majanduskasvu, kvaliteetsete töökohtade loomist ja sotsiaalset ühtekuuluvust, innovatsiooni, Euroopa identiteedi tugevdamist ja kodanikuaktiivsust“. Programm on peamine vahend Euroopa ühtse haridusruumi loomiseks, sealhulgas toetatakse valdkondlike arengukavadega Euroopa strateegilist koostööd haridus- ja koolitusvaldkonnas. Ka edendab programm noortepoliitikaalast koostööd ELi noortestrategie 2019–2027 alusel ning Euroopa-möödet spordis.

Programmi valdkondade erieesmäärke võrreldes on enamik neist kattuvad:

- õpiränne (haridus- ja koolitusvaldkonnas üksikisikutele ja rühmadele, noortevaldkonnas mitteformaalses ja informaalses õppes, spordivaldkonnas sporditöötajatele);
- koostöö;
- kvaliteedi parandamine;
- loovus ning innovatsioon (haridus- ja koolitus-, noorte- ja spordivaldkonna organisatsioonide ja poliitika tasandil);
- kaasamine.

Lisaks eelpool toodud sihtidele on **haridus- ja koolitusvaldkonna erieesmärk edendada ka võrdseid võimalusi ja tippasemel teadmisi, noortevaldkonna erieesmärk on edendada ka noorte aktiivset osalust.**

KA1 põhimeede pakub eri valdkondades nii individuaalset õpirännet töötajatele ja õppijatele kui ka rühmaviisilist õpirännet õppijatele. Pakutavad võimalused varieeruvad teatud määral, olles samas valdkonniti töötajate õpirände puhul ning haridus- ja koolitusvaldkonnas ka õppijate õpirännetes küllalt sarnased. **Süsteemi lihtsustamise eesmärgil võiksid tingimused olla veel sarnasemad**, kui pole tingimata põhjust erisuste tegemiseks. Järgnevalt on välja toodud mõned erinevused, mille eesmärk ei ole selge. Töötajatele

---

³² Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035, Noortevaldkonna arengukava 2021–2035, Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030.

mõeldud õpiränded on igas valdkonnas vähemalt kahe päeva pikkused, kuid õppijate minimaalne individuaalse õpirände pikkus valdkonniti ja sektoriti varieerub ühest päevast kümneni. Kutsehariduses võiks kuni kümnepäevaseid individuaalseid õpirändeid saada teha ka muudel eesmärkidel kui kutsevõistlustel osalemiseks, sest intervjuude põhjal on nõudlus koolitustel osalemise järele suur. Spordivaldkond on ainus valdkond, kus on vaid töötajate õpiränne. Keeleõppetoetust pakutakse kõigis valdkondades, v.a noortevaldkonnas ja haridus- ja koolitusvaldkonna kõrghariduse sektoris. Kui kõrghariduses võib keeleõppetoetuse mittepakkumine olla asjakohane, siis noortevaldkonnas võiks nt noorsootöötajate õpirändes osalejatele seda võimalust siiski pakkuda.

Noortevaldkonnas on lisaks rahvusvahelistele noortevahetustele, algatuse DiscoverEU kaasamismeetmele (mõeldud vähemate võimalustega noorte toetamiseks) ja noorsootöötajate õpirändele ka noorte osalustegevus. See on ainus meede, mille põhieesmärk ei ole õpirände edendamine. Selle asemel edendatakse teisi programmi eesmärke, nagu kodanikuaktiivsust, Euroopa ühiseid väärtusi ja kaasamist ning see sobib seetõttu programmi raamistikku, kuid **kuna tingimused erinevad õpirände teistest tegevustest, võiks seda osalustegevuse turundamisel ja esitlemisel selgemalt esile tuua.**

Kaasamise ja mitmekesisuse eesmärki toetab senisest paremini uue perioodi muudatus, millega antakse KA1 taotluste hindamisel lisapunkte selle eest, kui taotleja on uus või vähema kogemusega ning kui kaasatakse vähemate võimalustega osalejaid. KA2 põhimeetmes **toetab kaasamist 2021. aastal lisandunud väikeprojekti tegemise võimalus**, mis laseb alustada koostööd ka vähemkogenud taotlejatel ja väiksematel organisatsioonidel. See võimalus on positiivselt vastu võetud ja aasta-aastalt üha populaarsem, eriti üldhariduses, kus neile eraldatud toetus on KA2 põhimeetmes ülekaalus.

KA2 koostööprojektide eesmärgid on enamasti konkreetse valdkonna ja uuenduslikkuse arendamine, koostöö ja üksteiselt õppimine. Noortevaldkonnas on valdkonna prioriteetidest lähtudes eesmärgiks aga ka nt töövõimaluste soodustamine, aktiivne osalus ja nutikas noorsootöö. Kokkuvõttes on koostööprojektide eesmärkide varieeruvus suurem kui õpirände puhul ja need sõltuvad rohkem valdkonna prioriteetidest.

Programmi valdkondade vahel esineb kattuvust selles, kes ja mis asutused saavad mingi valdkonna või sektori tegevusteks toetust taotleda. Näiteks paljud haridusasutused saavad taotleda tegevusteks rahastust nii kõrg-, kutse- või üldharidussektori kui ka täiskasvanuhariduse sektorist. Selle kattuvust ei ole eraldi analüüsitud, kuid kuna taotleja ja projekti eesmärgi sobivust hinnatakse taotlemisel, **ei ole võimalus samal ajal mitmes valdkonnas taotleda tingimata halb.**

Meetmetevaheline loogika on selge ning need toetavad vastastikku üksteist. On näha, et meetmete vahel on ka teatud koostööd: **KA1 raames loodavad kontaktid ja võrgustumine viivad edasise koostööni, sh KA2ni** – ning teatud määral ka vastupidi. Koostööprojektid annavad omakorda hoogu edasisele koostööle ja innustavad selleks otsima rahastusvõimalusi väljaspool programmi.

Programmi eesmärke aitab paremini täita ja sihtrühmade vajadustega rohkem arvestada ka sel perioodil lisandunud suurem eelarve paindlikkus, mis lubab kuni 35% ulatuses muuta riikliku agentuuri parima äranägemise järgi eelarvet programmi iga valdkonna tegevuste vahel vastavalt vajadusele, prioriteetidele ja nõudlusele. Ka on positiivne võimalus seada riiklikke prioriteete, kuid praeguse hindamise alusel **võiks kasutada riiklikku sihistamist nii sihtrühmades kui ka programmi valdkondades senisest rohkem.**

5.3. Programmi lisandväärtus ja koostöö teiste programmidega

Erasmus+ on väga oluline rahastusvahend teiste riigieelarveliste ja struktuurifondide toetuste kõrval, mis toetab riiklike haridus-, noorte- ja spordivaldkonna strateegiliste eesmärkide täitmist ja ELi haridus- ja koolitusvaldkonna eesmärkide ning ELi noortestrategiega elluviimist.

Programmil Erasmus+ on väga suur roll haridus- ja noortevaldkonna rahvusvahelistumisel ja õppekvaliteedi arendamisel. Programmide rahastus on võimaldanud rahvusvahelistumist, võrgustumist ja õpirännet kõikides haridus- ja koolitusvaldkonna sektorites ja noortevaldkonnas, mida ilma programmiga ei oleks võimalik riigieelarvest toetada. **Ilma programmiga ei oleks eri haridussektorites ja noortevaldkonnas sellises ulatuses õpirändeid. Ühtlasi ei oleks võimalused rahvusvaheliseks partnerluseks ning koostöö alustamiseks ja edendamiseks nii head.** Programmil on oluline roll programmi tegevustes osalejate pädevuste arengus ja organisatsioonide võimekuse paranemises (vt ptk 5.1). Formaalse ja mitteformaalse hariduse kvaliteet, sh uuenduslike meetodite ja teiste heade praktikate kasutamine ei oleks programmiga samal tasemel võimalik. Tänu rahvusvahelistumisele saavad ka haridusasutused hoida oma head mainet ning see avab uksi ka õpirändes ja koostööprojektides osalejatele.

Rahvusvahelised õpiränded ja koostöö, sh koostööprojektid võimaldavad vahetada kogemusi ja neist õppida, samuti tihendada vastastikust riikide ja kultuuride vahelist teadmistevahetust (eriti KA1 puhul), leida tulevikuks uusi kontakte ning arendada koostöös toetatavaid valdkondi nii liikmesriikides kui ka väljaspool ELi. Ka koostööprojektide populaarsemad teemad³³ nii eelmisel kui ka sel perioodil kinnitavad, et koostööd tehakse tihti uute koolituskursuste, meetodite, tehnoloogiate ja digioskuste väljatöötamiseks. Sagenenud on ka (eriti 2023. aastal) keskkonna ja roheteemadega seotud koostööprojektid. Samuti on õpirännetes esikohal **uued õppimise ja õpetamise meetodid**. Noortevaldkonna õpirändes (sh osalusprojektides) ja koostööprojektides on aastatel 2021–2023 demokraatia ja kaasava osaluse ning noorsootöö kvaliteedi arendamise ja uute meetodite kõrval olnud väga populaarne vaimse ja füüsilise tervise ning heaolu teema³⁴.

Pärast programmi Dora Pluss (01.08.2015–31.05.2023) lõppu on **E+ programm peamine võimalus kõrghariduse rahvusvahelistumiseks, eriti õpirändeks, eriti õppuritele ja noorteadlastele**. Õpirännet ja rahvusvahelist koostööd toetavad kõrghariduses (magistrantidele, doktorantidele, õppejõududele) veel Kristjan Jaagu nimelised stipendiumid ning EMP ja Norra kõrghariduse koostööprogramm.

Haridusvaldkonnas laiemalt on Erasmus+ programmiga kõige sarnasemate võimalustega õpirännet ja koostööd toetav Põhja- ja Baltimaade vaheline programm Nordplus, mille lihtsam taotlus- ja aruandlussüsteem on küll taotlejatele ahvatlev, kuid mille toetuste maht ja mõne allprogrammi geograafiline kese näitab, et selle võimalused on piiratud. Sihtrühma intervjuudes arvati, et arvestades projektkirjutamist ja -juhtimist, on mõistlik alustada väiksema taotluse ja aruandluse mahu ning eelarvega Nordplusi projektidest ja liikuda edasi Erasmus+ projektide juurde. Lisaks on olemas piiratuma rahastusega Eesti ja teiste riikide stipendiumivõimalused. Erasmus+ on neist selgelt kõige laiaulatuslikum. Toodi näiteid, et mõned tegevused, nt **kutsehariduse välisriikide praktikad ja noortevaldkonna**

³³ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur. (2020). Erasmus+ taotlusvoorud 2014–2020 haridusvaldkonna projektid ja eelarved. https://infogram.com/haridusvaldkond_kokkuvote-1hmr6g7d3d75o6n

³⁴ Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur. (2023). Erasmus+ programmi noortevaldkonna 2021–2023 taotlusvooru tulemused. <https://infogram.com/lpd3pqe9wmr5q1im7en152p255uk5qrgp3l>

osalusprojektid, õpiränded ja koostööprojektid on võimalikud vaid tänu E+ programmile.

Programm Erasmus+ on oluline järgmistel põhjustel:

- Programmi kaudu toetatakse õpirännet ja koostööd asutuste vahel kõigis valdkondades ja mahus, mida ei võimalda ükski teine programm.
- KA1 õpiränded ning kokkupuude teiste riikide keele ja kultuuriga suurendavad Eesti inimeste sallivust ja solidaarsust ning annavad parema arusaamise Euroopast ja seal toimuvast.
- KA2 koostööpartnerlus on võimalus väliskoostööga arendada oma asutust ja valdkonda, näiteks võtta kasutusele mõni uus meetodika ning leida uusi partnereid ja koostöös arenguvõimalusi.
- Programmi rahastus võimaldab haridus, noorte- ja spordivaldkonda edendada. Nii on programmi toetus kõrgharidusele Eesti teadusrahastuse mahtu arvestades suhteliselt suur ja sellel on väga oluline roll rahvusvahelise koostöö, õppetöö ja teaduse tegemise võimaldamisel. Ka on programmi toetus, sealhulgas koostööpartnerlused eriti olulised noortevaldkonnas, kus valdkonna arengut toetavaid rahastusvõimalusi on vähe.

Lisaks ELi riikidele võimaldab E+ programm kõigis meetmetes koostööd ja tegevusi assotsieerunud kolmandate riikidega. Samuti võimaldatakse kõrgharidussektoris õpirännet ja koostööd programmiväliste kolmandate riikidega. Niisuguste riikide seas on suurim õpirände konkurents aastatel 2021–2023 olnud Aiasse ja lähedal asuvasse Idanaabruse riikidesse (nt Armeeniasse ja Gruusiasse), aga ka USAsse ja Kanadasse ning Vaikse ookeani piirkonda, 2022. aastal (enne Ukraina sõda) ka Venemaale (4. piirkond). Lääne-Balkani ja Aafrika piirkonnale ettenähtud eelarveid ei kulutata aga igal aastal ära.

Erasmus+ programmi sel perioodil suurenenud eelarve ja paindlikkuse tõttu on mõistetud riiklikul tasandil vajadust planeerida selle programmi kokkusobivust teiste programmidega. Ühtlasi **tasub riiklikult täpsemalt läbi mõelda erinevate valdkondade ja meetmetegevuste eesmärgid ja prioriteetid**. Erasmus+ sihtrühmade sihistamisel ja prioriteetsete teemade seadmisel kasutatakse teatud määral riiklikku fookustamist. Näiteks on Harno 2022. aasta tööprogrammis kirjas, et noortevaldkonnas eelistatakse KA2 väikeprojektide puhul noorsootöö kvaliteeti, innovatsiooni ja mitmekesisust arendavaid, suuremate koostööprojektide puhul aga valdkonda digitaalselt arendavaid projekte. Harno 2023. aasta aruande järgi on plaanis tihendada koostööd E+, ESK ja uue ESF programmi vahel, et toetada tööd NEET noortega, parandada kohaliku noorsootöö kvaliteeti ning noorsootöötajate teavitus- ja koolitusvõimalusi.

Praegu on kõigi tegevuste puhul võimalik valida endale sobivad erinevatest õppekvaliteedi arendamise jm teemadest, lisaks hinnatakse projektide horisontaalsete prioriteetide järgimist, kuid neile võiksid lisanduda HTMi ja agentuuri paremas koostöös (vt ptk 4.3) kokkulepitud riiklikud valdkondlikud eesmärgid. Samas kinnitab 2023. aastal vaimse ja füüsilise tervise populaarsus noortevaldkonna projektiteemades, et vähemalt selles valdkonnas arvestatakse osalejatele endile südamelähedaste teemavaldkondadega. **Prioriteetide täpsema seadmise ja koordineerimise kaudu saaks programmi kohendada nii**, et selle eesmärgid täiendaksid valdkondlikke strateegilisi suundi ja lahendaksid aktuaalseid murekohti parimal viisil. Tasub kaaluda ka seda, kuidas, nt milliste hindamiskriteeriumidega saaks kaasa aidata horisontaalsete eesmärkide sisulisele täitmisele.

6. ASJAKOHAUS

Programmi Erasmus+ esitatakse igal aastal taotlusi mitu korda rohkem, kui programm suudab toetada, ning eri valdkondade esindajate hinnangul on programm avatud kõigile soovijatele. Ainus viis sihtrühma laiendamiseks on seega suurem eelarve ning sihtrühma aitaks mitmekesistada üksnes siinses peatükis ja varem aruandes nimetatud takistuste kõrvaldamine. Sellest perioodist on juba esmakordne taotlemine osa hindamiskriteeriumidest, kuid tõenäoliselt tuleb senisest veelgi rohkem tähelepanu pöörata **vähem teadlikele sihtrühmadele info edastamisele** (eriti täiskasvanuhariduses). Ka **taotluse ja aruandluse lihtsustamine toetaks muu hulgas sihtrühma laiendamist**. Valdcondlike riiklike prioriteetide (mis ei ole seni programmis Erasmus+ nii hästi kaetud) aluseks võtmine ja nendega arvestamine taotlustes võiks suurendada programmi mõju valdkondade arengule ja sihtrühmadele.

6.1. Toetatavad tegevused

Üldiselt on hariduses ja koolituses ning noortevaldkonnas töötavad inimesed programmi, selle eesmärkide ja rahastusvõimalustega rahul ja need vastavad nende vajadustele. Üldine rahulolu vahemikus 2014–2023 toimunud KA1 tegevustega on kõikide valdkondade osalejate seas üle 97%. Intervjuudes tõdesid kõigi valdkondade toetusesaajad, et **programm ja selle põhimeetmete eri võimalused on asendamatud** ja väga olulised nii indiviididele kui ka asutustele. Leiti, et programmi pakutavad võimalused aitavad väga hästi kaasa haridusalastele jm arengueesmärkidele ja ükski oluline sihtrühm ei ole nõuete poolest taotlusprotsessis välistatud.

Oluliseks peeti ka tsentraalseid meetmeid ja tegevusi, nt KA3 ja Jean Monnet'd. Samas näitab hindamine, et Eesti organisatsioonid on neis osalenud vähe. Osalust takistab vähene teadlikkus. Erandiks on DiscoverEU üldine taotlusvoor, mis viiakse ellu koostöös Euroopa Komisjoniga. Lisaks tulid osalemise takistustena välja tsentraalse taotlemise näiline suurem keerukus, sh nõue, et taotleja peab olema juriidiline isik. See tähendab, et neis tegevustes (nt koostööprojektid ning Jean Monnet' üld- ja kutsehariduskoolide meede) saavad teatud Eesti koolid (rakenduskõrgkoolid, kutse- ja üldhariduskoolid) osaleda vaid juhul, kui nad kasutavad ministeeriumi personaalset identifitseerimiskoodi (PIC). Koolidele on taotlusprotsess keeruline, taotlemisel tekib rohkem halduskoormust nii taotlejale kui ka HTMile. Lisaks ei saa ministeerium seirata projektide elluviimist, kuigi ta vastutab juriidiliselt projektide tegevuste eest. Seega tuleks **tsentraalsete meetmete ja tegevuste olemasolu asjakohasuse tagamiseks vaadata üle ligipääsu tingimused, kaaluda taotlemise lihtsustamist, sh mõelda, kas teatud tsentraalseid meetmeid saaks paremini ellu viia detsentraliseeritud moel, ja suurendada sihtrühmade teadlikkust**.

Temaatiliselt leiti, et programmi eesmärgid vastavad valdkondade vajadustele, sh toetusesaajatel on piisavalt vabadust kujundada õpiränne või koostöö nii, et see vastaks nende vajadustele. Võimalikest lisateemadest, mida võiks senisest rohkem toetada, toodi välja **vaimne tervis**. Huvi selle vastu tõendab ka see, et vaimne ja füüsiline tervis ja heaolu on kõige populaarsem teemavalik noortevaldkonna KA1 projektides demokraatia ja kaasava

osaluse ees³⁵. E+ laienemine spordivaldkonnale on väga oluline, arvestades rahvatervise tähtsust ja sporditöötajate arenguvajadust ka riiklikes arengukavades. DiscoverEU tegevuses osaleja on tegevuse eesmärgist tulenevalt saadik, kes peab näitama oma reisi kulgu – see on tugevdanud reisist saadud kasu ja õppimist.

Õpirännetest rõhutati just **lühiajaliste õpirännete sobivust paljudele sihtrühmadele** ning kõrgelt hinnati koostööprojektide eelarve koostamise vabadust. KA1 erinevas vormis lühiajalised õpiränded on väga populaarsed ja annavad võimaluse osaleda ka neil, kes ei saa pikemalt kodust eemal viibida. Erinevate töö- ja perekohustuste tõttu eelistavad paljud kuni nädalasi õpirändeid. 2023. aastani taotleti varasemast rohkem toetust üld-, kutse- ja täiskasvanuhariduse õpirändeks, kuid üldhariduse õpilaste pikaajalise õpirändega alles tutvutakse – 2023. aastal said esimesed viis õppijat vastavat toetust. Kutsehariduses sooviksid õpilased sarnaselt töötajatega osaleda lisaks praktikale ja kutsevõistlustele ka lühiajalisematel kursustel.

KA2 koostööprojektide võimalust on tervitanud kõik sellest teadlikud asutused igas valdkonnas – see võimaldab neil täita eesmärgi, milleks mujalt rahastust ei leia. KA2 koostööprojektides on uuel perioodil rohkem võimalusi, millest näiteks **lisandunud väikeprojektid avavad võimalusi uuteks tegevusteks uutele ja programmiga vähemkogenud sihtrühmale**. Just üldhariduses on suurenenud KA2 eelarve ja väikeprojektid on selles valdkonnas väga populaarsed, kuna need sobivad üldhariduse eesmärkide, vajaduste ja oskustega. Ka tegevuse paindliku eelarvestamise meetodiga ollakse väga rahul.

Kõrghariduses pakutavat võimalust ühendada veebiõppe lühiajalise õpirändega (põimitud õpiränne ehk *blended mobility* ja põimitud intensiivprogrammid) kasutatakse palju, kuid tõenäoliselt on üheks peamiseks põhjuseks selle üsna lühike füüsilise õpirände osa. Veebiõppe osa on suhteliselt vähereguleeritud ja seepärast ei ole praegu selge, kui eesmärgipäraselt see sisustatakse ehk kui suur on veebiõppe kasu võrreldes sellega, kui osalejad oleksid piirdunud vaid selle osaks oleva lühikese füüsilise õpirändega. Ei ole välistatud, et vähese reguleerituse tõttu on paljudel juhtudel veebiõppe osa loodud lihtsalt vormitüüpsiks, mistõttu **vajaks põimitud õpirändele hinnangu andmine enne põhjalikumalt ülevaadet ja tagasisidet sihtrühmalt**. Tulemustest lähtudes tasub kaaluda põimitud õpirände reguleerimist või sellest loobumist lühiajalisema rände kasuks, lubades ka bakalaureuse- ja magistriõppes teha viiepäevalisi lühiajalisi õpirändeid. Teiste valdkondade esindajad leidsid intervjuudes, et projekti ettevalmistava osa tegemiseks sobib veeb hästi. Soovi veebiõppe lisavõimaluse järele aga ei olnud, sest leiti, et suur osa nn kaasnevast mõjust jääb veebi kaudu suheldes ja õppides ära.

Kuigi enamjaolt tunnetatakse, et haridus-, noorte- ja spordivaldkonnas on võimalused avatud kõigile soovijatele, takistavad mõned tegurid siiski teatud sihtrühmade osalust. Näiteks on Erasmus+ tuntud paljude seas siiani eelkõige kõrghariduse õpirände programmina. See võib pärssida potentsiaalsel sihtrühmal taotlemist, kuna programmi võimalusi ei seostata kohe enda sihtrühma ja tegevusega. Täiskasvanuhariduses esineb teatud segadus, kes moodustavad sealse sihtrühma. Rahastust taotlevad väga erinevad sihtrühmad, kes hindavad seda võimalust kõrgelt, kuid kõigi potentsiaalsete sihtrühmadeni (nt raamatukogud) ei ole programmi võimalused veel piisavalt hästi jõudnud. Väiksem on noorte teadlikkus sellest, et E+ noortevaldkonnas saavad nad midagi ära teha ka ilma asutuseta. Seega tuleks tutvustada programmi võimalusi veel rohkem konkreetset sihtrühma kõnetava tegevuse kaudu ja vähem programmi nimele toetudes, või suurendada sihtrühmadel seost programmi ja võimalike

---

³⁵ Ibid.

tegevuste vahel. Agentuuri ja programmi tutvustamisel võiks ka analüüsida, **kui hästi jõuab potentsiaalne kasutaja tutvuda kõikide võimalike tegevustega**. Selleks tuleks teha näiteks kasutajakogemuse või teenusdisaini uuring. Samuti tuleks üle vaadata, et eri kodulehtedelt suunatakse tutvuma ka teiste valdkondade võimalustega.

Kui kõrghariduses, eriti pikaajalises õpirändes **takistavad õpirändes osalust peamiselt** töötamine, perekondlikud kohustused, toetuse väiksus ja õppekava ühildamise raskus, siis **üld- ja kutsehariduses hoiavad õppureid tagasi ka emotsionaalsed ja psühhosotsiaalsed tegurid**: hirm uue keskkonna ees, motivatsiooni ja vajaduse puudumine ning (vaimse) tervise probleemid. Üldhariduse puhul toodi 2023. aastal välja ka Ukraina sõjaga kaasnenud ebakindlus julgeolekuolukorras. Seega mõjutavad õpirändes osalemist ka üldisemad hoiakud ja hirmud.³⁶

Programmis osalemisest **hoiab vanemaelisi tagasi kõige enam keeleoskus** ning keeleoskuse omandamise või täiendamise keerukus enne õpirännet. Siin võiks abiks olla nii keeleoskuse täiendamine, korruga mitme inimese õpirändesse saatmine ja veenvam julgustamine minna välismaale ka suhteliselt tagasihoidliku keeleoskuse puhul.

Kuna senise info³⁷ põhjal tundub, et taotlejad on pärit peamiselt suurematest keskustest ja maapiirkondade noored jäävad kõrvale, **tuleks senisest põhjalikumalt analüüsida regionaalset esindatust programmi tegevustes** või vähemalt taotlustes. Eriti oluline on seda teha üldhariduses, noortevaldkonnas ja spordis, kus asutused võiksid olla üle Eesti ühtlasemalt esindatud. Siinkohal on noortevaldkond näidanud head eeskuju, kus pööratakse sellele tähelepanu juba alates 2022. aastast.

Kuigi algajatele on programmis osalemise võimalusi parandatud, on vähem võrgustunud, väiksemate asutuste ja projektimaailmas alustavatel inimestel **probleem ka partnerite leidmisega**. See probleem esineb kõigis programmi valdkondades, v.a kõrghariduse ja kutsehariduse sektorites, kus partnerite leidmine on lihtsam ja sõltub rohkem erialast, eriti KA2, aga ka KA1 puhul. Paralleelselt sellega on aastatel 2021–2023 kõrghariduses ja noortevaldkonnas vähem uusi toetusesaajaid, mis on kõrghariduses – arvestades asutuste piiratud ringi – ootuspärane, kuid noortevaldkonnas tähendab see, et taotlejateks on ühed ja samad asutused, kuigi võimalike kasusaajate ring võiks olla laiem.

6.2. Eelarve ja kulude hüvitamine

Sellest perioodist **suurenenud eelarve paindlikkus kogu programmis aitab riigi tasandil arvestada nõudluse ja toetuse taotlejate vajadustega**. KA1 on eelarvestamise reeglite poolest läinud paindlikumaks, kuid intervjuude järgi peetakse programmi haldamist endiselt pigem töömahukaks. KA2 koostööprojektide eelarve koostamise paindlikkus on sihtrühmas aga hästi vastu võetud.

Lihtsustatud ehk **kindlasummalsed toetused on vähendanud asutuste halduskoormust**, kuid need ei ole mõjutanud õpirände kasutamist või sihtriikide valikut. Pigem mõjutavad õpirändes osalemist ühikukulu piirmäärad. Lihtsustatud toetuste süsteemiga kaasnenud ühikukulude piirmäärad sõidukuludele, elamiskuludele, päevarahadele ja töötasudele on jäänud oluliselt alla elukalliduse kasvule. Teatud leevendust võivad kaasa tuua 2024. aastast tõusnud piirmäärad.

---

³⁶ Jurkov, K. & Kivistik, K., (2023).

³⁷ Kendrali, E., & Raihnelgauz, M., (2023).

KA1 tegevuste puhul on seni arvestatud mõningase indiviidi, asutuse või mõlema **omaosalusega**. Näiteks selgus haridus- ja koolitusvaldkonna intervjuudest (ei kehti kõrghariduse kohta), et korraldustoetust kasutatakse ka õpirände reisikulude katmiseks. Teatud määral erineb rahulolu õpirände stipendiumi suurusega ka haridussektoriti: kõige vähem ollakse rahul kõrghariduses, kus majutus jm elamiskulud tuleb katta rohkem turutingimustes (ühiselamukohti võib nappida või need ei sobi) kui näiteks üld- või kutsehariduses. KA2 ühikuhindade põhise kulude hüvitamise on sihtrühmad võtnud vastu hästi ning kiidetakse selle väikest halduskoormust. Samas ei ole need projektid veel lõppenud, et saaks tulemusi lõplikult hinnata.

Intervjuudes toodi välja ka **keeruline tagasisidevorm**. Programmi mõju ja tulemuslikkuse hindamiseks kasutatava tagasisidevormi muudaks kasutajasõbralikumaks nii IT-süsteemi arendamine kui ka küsimuste sisulisemaks muutmine. Näiteks tagasisideküsimus „Kas tunned end pärast tegevuses osalemist rohkem eurooplasena?“ tekitab vastajates segadust ja ei näita küsimuse ebaselguse tõttu tegevuse tegelikku mõju. Intervjueeritud märkisid, et seda küsimust võib tõlgendada nii, nagu vastajad ei olekski enne programmi olnud eurooplased. Ka juhul, kui seda küsimust ei tõlgendatud nii, tekkis vastajatel ikkagi kõhkusi, kuidas eurooplaseks olemist hinnata. Ühtlasi tuleb tagasisideküsitlused kriitiliselt üle vaadata, pidades silmas haridusliku erivajadusega osalejaid, kes ei pruugi tagasiside andmisega hakkama saada. **Sellest lähtuvalt soovitame teha tagasisideküsimuste täiustamises koostööd valdkondlike ekspertidega.**

Vähemate võimalustega osalejate kaasamise probleeme on täpsemalt kajastatud juba alapeatükis 3.3. Programmi halduskoormus ja kogemus taotlus- ja aruandlussüsteemiga tõukab teatud määral eemale algajaid projektikirjutajaid, keda on eriti palju noortevaldkonnas, just noorte, aga ka KOVi noortevaldkonna töötajate seas, ent vähemal määral ka teistes valdkondades, nt kutse- ja üldhariduses ja lasteaedades.

Kuigi programm täidab üldiselt keskkonnateadlikkuse edendamise eesmärgi, näitab hindamine, et Eesti geograafilise asukoha tõttu on keskkonnasõbralik reisimine piiratud üksnes lähiriikidega. Intervjueeritud asutuste esindajad tõid välja, et see ei ole Eestis sarnaselt Kesk-Euroopa riikidega sageli võimalik ebamõistliku ajakulu tõttu. Seetõttu on Eesti taotlejad võrreldes nt Kesk-Euroopa riikidega ebavõrdses seisus. **Keskkonnasõbraliku reisimise kriteeriumi rakendamisel võiks arvestada riigi geograafilise asukoha ning olemasolevate transpordivõimalustega.**

6.3. COVID-19 pandeemia ja Ukraina sõjaga seotud takistused ja paindlikkusmeetmed

COVID-19 pandeemia takistas nii KA1 kui ka KA2 tegevuste elluviimist. Noortevaldkonna uuringu³⁸ järgi mõjutas $\frac{3}{4}$ vastajate hinnangul pandeemia noorsootööd märkimisväärselt, kõige rohkem üritusi (sh suur osa tegevustest) kolis välitingimustesse või veebi. Paljude sõnul vähenes projektide eelarve: kohalikel projektidel 31%, riiklike puhul 43% ja rahvusvaheliste puhul 60% vastajate hinnangul. **Enamik haridusvaldkonna õpirändeid jäid pooleli**, eriti kutse- ja üldharidusõpirännetes.³⁹ Programmi oli nii KA1 kui ka KA2 puhul pärast täielikku seiskumist keeruline taas alustada. Kuna kontaktid olid inimestepõhised, aga paljud töösuhted

³⁸ Horta, A & Pitschmann, A. (2022). Research Project on the Impact of the Corona Pandemic on Youth Work in Europe (RAY-COR). https://researchyouth.net/wp-content/uploads/2023/03/RAY_COR_case_study_draft_20221130.pdf

³⁹ Erasmus+ and European Solidarity Corps. (2022). Survey on the impact of COVID-19 on learning mobility activities. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/coronavirus-learning-mobilities-impact-survey-results>

lõppesid, katkesid ka sidemed. Kõrghariduses on ränne nüüdseks taastunud, kuid nt **tervishoiuvaldkonnas ei ole õpiränne taastunud**. Agentuuril oli programmi elluviimine samuti keerulisem. Kuna perioodil 2021–22 oli taotlusi vähem, tuli korraldada uus taotlusvoor, mis oli meeskonnale aga kurnav.

Paindlikkusmeetmed koroonapandeemia ajal olid vajalikud ja sihtrühmale sobivad. Kõige tähtsam oli sealjuures lepingute pikendamine, mis võimaldas paljudel asutustel oma projektid lõpuni viia. Asutuste esindajad tõdesid intervjuudes, et infot paindlikkusmeetmetest oli keeruline levitada, sest need olid pidevas muutumises ja kahe perioodi vahelisel ajal asendati Mobility Tool ka Beneficiary Module'iga⁴⁰, millega kaasnes palju probleeme. **Tegevuste üleviimine virtuaalruumi oli paljude tegevuste puhul aga ainuke võimalus pandeemia ajal jätkamiseks.** Kuigi täielik veebivorm ei ole tegevuste puhul tulemuslikuks osutunud, on see edendanud erinevate meetodite kasutamist ja digipädevust ning mõnel juhul on hübriidvormis tegevused suisa vajalikud ja loomulikud.

Ukraina sõjast tingitud meetmete kasutamine ehk Ukraina kodanike kui vähemate võimalustega osalejate kaasamine on olnud kasulik, kuid mitte tingimata kõikidele asutustele. See tähendab, et mõned asutused kasutasid neid meetmeid kiiresti ja suures ulatuses, mõned vähem. Projektide sobitamine paindlikkusmeetme alla on kõrghariduses aga osutunud mõnevõrra keeruliseks.

---

⁴⁰ Erasmus+ eelmise ja praeguse perioodi aruandluskeskkonnad.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Programm on kõikides toetatavates meetmetes, valdkondades ja sektorites asjakohane, tulemuslik ja vajalik. See edendab elukestva õppe abil inimeste hariduslikku, kutsealast ja isiklikku arengut haridus-, koolitus-, noorte- ja spordivaldkonnas ning edendab kaasamist ja mitmekesisust, digipööret ja keskkonnateadlikkust ning rahvusvahelistumist. Seega aitab programm täita nii ELi kui ka Eesti haridus-, noorte- ja spordivaldkonna strateegilisi eesmärke. Hindamistulemused näitavad, et **ilma programmita oleks raske leida riiklikke süsteeme, mis suudaks samaväärselt asendada Erasmus+ rahastust ja toetust õpirännetele, rahvusvahelistele partnerlustele, koostööle ja noorte osalusprojektidele**. Nii KA1 (õpiränne) kui KA2 (koostöö) tulemusel paraneb formaalse ja mitteformaalse hariduse kvaliteet, sh võetakse kasutusele uuenduslikud meetodid ja õpitakse teiste headest kogemustest.

Programmi kasu on selles osalevatele isikutele ja asutustele mitmekesine. Õpiränded suurendavad väga olulisel määral Eesti inimeste sallivust ja solidaarsust ning annavad parema arusaamise Euroopast ja seal toimuvast. Lisaks programmi eesmärkide (õpiränne, hariduse ja noorsootöö kvaliteedi paranemine, rahvusvaheline koostöö, innovatsioon, kaasamine jm) täitmisele arendab selles osalemine mitmesuguseid oskusi (nt suhtlus-, koostöö- ja keeleoskust). Lisaks paraneb märgatavalt tegevustes osalejate enesekindlus ja motivatsioon. Nii saavad programmis osalevad asutused pädevama ja motiveerituma meeskonna. Õpirändes osalejatel on pärast teistsuguse keskkonna ja tingimuste kogemist parem arusaam ka sellest, mis tasemel on Eesti võrreldes teiste riikidega, ning osatakse rohkem hinnata arenguvõimalusi ja seda, mis meil on hästi.

Programmi seire, tulemuste ja mõju hindamine on aeganõudev ja kompleksne ning kogutud infot saab mitmeti tõlgendada. Juhtimisotsuste langetamine ja kommunikatsioonitegevused eeldavad aga ajakohase, korrektse ja üheselt tõlgendatava info olemasolu. Praegu on projektide kohta kogutav info IT-süsteemide tõrgete tõttu kohati puudulik, projektide kohta kogutavad andmed või statistika ei kajasta tõepäraselt kõiki olulisi aspekte (nt vähemate võimalustega noorte osalust ja horisontaalsete prioriteetide järgimist), tagasisideküsitluste tulemused on mitmeti tõlgendatavad ja puudub võimalus saada kiire kumulatiivne ülevaade oluliste näitajate kaupa (nt õpirände pikkus ja osaleja taust). Programmi erinevad temaatilised uuringud on küll väärtuslikud, kuid neid pole tehtud kaugeltki igas valdkonnas ja lähtealuste erinevuse tõttu ei anna need programmist terviklikku ülevaadet.

Võrreldes eelmise perioodiga on tehtud suur samm programmi rakendamise tõhustamiseks ja lihtsustamiseks. Kindlasummalised toetused KA2 ja ühikuhinnad KA1 tegevustes on vähendanud nii toetusesaajate kui ka agentuuri halduskoormust. Osalevate asutuste akrediteeringud on kõikides valdkondades hästi vastu võetud. Kuigi hindamises keskenduti detsentralsetele tegevustele, oli ka näha, et teadlikkus tsentraalsetest meetmetest (nt Jean Monnet'ist) ja nendes osalus on tagasihoidlik. Seetõttu võib olla vaja tõhustada tsentraalsete meetmete tingimusi (nt lubada koolidel osaleda projektides oma personaalse identifitseerimiskoodiga (PIC)) ja/või teavitustegevust.

Programmi mõju suurendamine eeldab, et uute osalejateni jõutakse senisest veelgi paremini. Olgugi et korduvalt toetust saavate organisatsioonide kaudu saavad tegevustest

osa ka uued osalejad, on suurem tõenäosus jõuda uute sihtrühmadeni varem mitte osalenud asutuste projektidega. Kriitilise tähtsusega on ka teavitustegevus: programmi meetmete ja tegevuste tingimuste (muutumise) info ei jõua kõigi sihtrühmadeni, eriti nendeni, kes varem pole kvalifitseerunud abikõlblikuks, ja tihti ei osata kuigi hästi tingimusi tõlgendada. Samas näitab hindamine, et kui uute sihtrühmadeni jõutakse, on uutel osalevatel asutustel ja üksikisikutel raske rahastusele ligi pääseda, sest konkurents on tihe, sh kvaliteedikünnise ületanud taotluste hulgas (õpirändes eriti tugevalt noortevaldkonnas, aga ka haridus- ja koolitusvaldkonnas üldhariduse ja kutsehariduse sektoris). Seetõttu näib tegevuste suurem turundamine ilma uusi osalejaid soosivate lisameetmeteta olevat ebavajalik.

Olgugi et hindamine tuvastas palju häid näiteid vähemate võimalustega osalejateni jõudmisest ja nende kaasamisest, on **programmil potentsiaali kaasata rohkemaid vähemate võimalustega osalejaid**. Kutse- ja üldharidusasutused kasutavad uuringu kohaselt vähemate võimalustega õppijate toetusi harvemini. Põhjuseks on vähene teadlikkus sellest, kuidas neid toetusi kasutada. Hetkel nähakse toetuste, eriti rahalise lisatoetuse kasutamist keeruka bürookraatliku protsessina, mis nõuab liigset tõestamist. Seega oleks vaja parandada teadlikkust toetuste praktilise kasutamise kohta. Tõenäoliselt on sarnane vajadus ka täiskasvanuhariduse sektoris.

Sihtrühmad võivad programmis osaledes kokku puutuda mitmesuguste takistuste ja puudujääkidega. Suurt koormust nii agentuurile kui ka sihtrühmadele tekitavad IT-süsteemide tõrked. Lisaks takistab programmis osalemist või muudab selle keerulisemaks osaliselt IT-süsteemiga seotud taotlus- ja aruandlussüsteem, partneri leidmise keerukus, keeleõppe võimaluse ebatõhusus ja Eesti geograafilisest asukohast tulenevad keskkonnasõbraliku reisimise piirangud. Ühe takistusena toodi ka liiga madalad ühikuhinnad (kuigi neid tõsteti hiljuti), eriti reisimise ja välismaal elamise kulude katmiseks. Seetõttu kasutavad paljud asutused selle kompenseerimiseks korraldustoetusi.

Programmi tulemuslikkuse ja tõhususe tagamisele aitavad suuresti kaasa sihtrühmade nõustamine, toetamine, koolitamine ja turundustegevused. Siin on agentuur teinud väga head tööd, kuid kohati on veel arenguruumi.

Järgnevalt on lühidalt toodud programmi tulemuslikkuse info ja olulisemad probleemkohad meetmete ja valdkondade kaupa.

- **KA1.** Õpirändes osalejaid on üha rohkem ja kättesaadavus on praegusel perioodil muutunud paremaks. Nõudlust suudetakse paremini rahuldada nii hariduse ja koolituse kui ka noorte- ja spordivaldkonnas. Samas leidub kogu õpirännetesse suunatava lisaraha kasutamiseks praegu kvaliteetne pakkuja igas valdkonnas. Erasmus+ on kõikides programmi valdkondades asendamatu, sest õpirännete tegemiseks on teisi rahastamisvõimalusi vähe. Seega ei saaks ilma programmita sellises mahus lisaväärtust luua. Programmi tegevused aitavad aga täita Eesti haridus- ja noortevaldkonna strateegilisi eesmärgi. Meede on tulemuslik ja suurimaks takistuseks on eelkõige vahendite piiratus ja tegevusvõimaluste (sh tingimuste) paljusus või killustatus.
- **KA2.** Nõudlus meetme järele on pakkumisest oluliselt suurem ja see on aastatega aina kasvanud. Meetmest rahastatud projektid on olulised, uuendusmeelsed ja tulemuslikud ning võimaldavad osalejatel saada (sageli esimesi) kogemusi strateegilises koostöös. Projektidega luuakse tihti uusi teadmisi, mis rikastavad hariduse ja koolituse ning noorte-

ja spordivaldkonda. Programmi paindlikkus- ja lihtsustusmeetmed on samuti olnud tulemuslikud.

- **Kõrghariduse sektor.** Õpirännete nõudlus, pakkumine ja kvaliteet on kõige paremini tasakaalus. Paindlikkusmeetmed õppijatele on küll parandanud kättesaadavust, ent osa potentsiaalsetest vähemate võimalustega osalejatest jääb sõltumata täiustatud paindlikkusmeetmetest siiski kõrvale.
- **Kutsehariduse sektor.** Programmi võimalusi nähakse väga kasulikena ja tegevustega ollakse rahul. Raskusi valmistab vähemate võimalustega sihtrühma õpirändesse kaasamine ja kaasamise toetamine. Õppijate (vähem töötajate) sihtrühma hoiavad õpirändes osalemisel tagasi vähene keeleoskus jt psühhosotsiaalsed tegurid. Lisaks tunnevad õppijad puudust võimalusest osaleda eri pikkuse ja eesmärgiga lühiajalises õpirändes, nt koolitustel.
- **Üldhariduse sektor.** Programmi võimalustest ollakse üsna hästi teadlik ja nendega ollakse väga rahul, programmist nähakse ka suurt kasu nii selles osalevatele isikutele kui ka asutustele. Arenguruumi on õppijate pikaajalises õpirändes. Takistavateks teguriteks on vähene projektijuhtimise kogemus ja oskus, raskused õpirände mahutamisel õppetöösse, vähene keeleoskus ja psühhosotsiaalsed tegurid, nt hirm kaasneva suurema koormuse ees.
- **Täiskasvanuhariduse sektor.** Programmi kaudu avanenud võimalustega ollakse väga rahul, kuid probleemiks on taotlejate kirev ring ja eelistatud sihtrühmade suhteline vähesus. Mõne sihtrühma, nt raamatukogudega, on juba võetud eraldi ühendust. Sellise laia valdkonna puhul võikski julgelt vastavalt prioriteetidele tutvustada programmi soovitud sihtrühmadele ja julgustada neid osalema.
- **Noortevaldkond.** Nii E+ pakutavad õpiränded kui ka koostööprojektid on väga oluliseks toetuseks alarahastatud valdkonnale. Nõudlus ületab oluliselt pakkumise nii KA1 õpirände meetmes kui KA2 organisatsioonide ja asutuste vahelise koostöö meetmes. Kuna valdkonnas tegutsevad muu hulgas ka noored ja vähekogenud töötajad suure kaadrivoolavuse tingimustes, peetakse hoolimata agentuuri erinevatest tugitegevustest projektikirjutamist ja -juhtimist keeruliseks.
- **Spordivaldkond.** See on eraldiseisva valdkonnana saanud seni kõige vähem tähelepanu ja ressursse. Õpirändeprojekte on detsentraalsena rahastatud alates 2023. aastast. Taotluste arv on väike, nende kvaliteet ei ole veel päris samal tasemel teiste valdkondade taotlustega ja kvaliteedikünnise ületanud projektidest on rahastatud vaid 30%. Rahastatud projektide tulemuslikkuse hindamiseks on veel vara. Valdkonna alarahastuse tõttu on eriti keeruline rahastust saada vähese projektikogemusega taotlejatel.

Järeldustest lähtudes oleme sõnastanud järgmised soovitused:

1. **Jätkata E+ rahastamise, praeguste meetmete rakendamise ja programmi arendamisega.**
2. **Seada konkreetsed mõõdetavad prioriteetide mõõdikud.** Arendada välja mõõdikud prioriteetsete eesmärkide jälgimiseks, et programm saavutaks oma eesmärgid. Praegusel kujul ei ole programmi prioriteetid mõõdetavad ja nii on võimatu hinnata prioriteetsete teemade mõju. Kui prioriteediks on rohepööre või kaasamine, ei ole mõistlik kasutada

näidikuna vaid projektide arvu, mis selle prioriteedi alla liigituvad. Soovitame mõõdikute väljatöötamiseks kaasata eksperte, kes aitaks ka koostada osalejate tagasisideküsimustikud. Asjakohase tagasisidega peab kindlasti kaasas käima ka kasutajasõbralik tagasiside andmise keskkond.

3. **Vähendada halduskoormust ja muuta programm kasutajasõbralikumaks.** Kuigi programmi halduskoormus osalejale on võrreldes eelmise perioodiga vähenenud, tuleks mõnd protsessi veel lihtsustada, et muuta programmi osalejatele kasutajasõbralikumaks ja vähendada nii riiklike agentuuride kui ka taotlejate halduskoormust. See teema on eriti akuutne tsentraalsete tegevuste puhul (eriti nende, kus Eesti on tagasihoidlikult esindatud, nt Jean Monnet) ja vähemate võimalustega osalejate kaasamisel. Meetmete puhul, kus nõudlus on pakkumisest märkimisväärselt suurem ja taotlusprotsess on suurema halduskoormusega (nt haridusvaldkonna koostööprojektid), võiks agentuuridel olla rohkem paindlikkust taotlusvoorude arvu kehtestamiseks. Riigiti vähem esindatud tsentraalsete tegevuste puhul tuleb üle vaadata osaluse takistused, tingimused ja turundustegevuse piisavus. Jean Monnet' koolidele suunatud meetme puhul tuleks kaaluda selle detsentraliseerimist.
4. **Tagada IT-süsteemide usaldusväärne toimimine.** IT-süsteemide korrastamine on väga tähtis, sest see võimaldab vähendada juhtimiskulusid, tõhustab programmi seiret ja toetab agentuuri programmi haldamises. Ühtlasi vähendavad töökindlad IT-süsteemid taotlus- ja aruandlusprotsessis programmi kasusaaja halduskoormust. Kui IT-süsteemid on töökindlad ja usaldusväärsed, saab ka paremini hinnata, kas ja milliseid juhtimist toetavaid tööriistu oleks vaja, et programm oleks veelgi tõhusam.
5. **Jälgida tulemuslikkust ja koguda tagasisidet.** Komisjoni loodud tagasisidesüsteeme tuleb parandada, et koguda täpsemat ja usaldusväärsemat infot programmi mõju, sealhulgas vähemate võimalustega osalejate kaasamise kohta. Tagasiside ei võimalda praegusel kujul teha andmepõhiseid järeldusi. Küsimused ei ole sihtrühmale ka arusaadavad. Omaette parenduskohaks on tagasisideküsitluste kohandamine erivajadustega sihtrühmadele, nii et neid saaks täita ilma märkimisväärse kõrvalise abita.
6. **Tagada programmi kohanemisevõime ja paindlikkus.** Programm on edukalt kohanenud kiiresti muutuvate oludega, nagu COVID-19 pandeemia ja Ukraina sõda. Paindlikumad meetmed tegevuste jätkamiseks hädaolukordades on olnud kasulikud ja paindlikkus on oluline ka tulevikus. Samas tuleks üle vaadata täpsed tingimused selliste lihtsustusmeetmete korral, sest näiteks mõnel juhul on lisaraha olnud väike ja tingimused liiga siduvad, mistõttu neid võimalusi ei ole kasutatud.
7. **Jälgida valdkondade eelarve proportsionaalsust ja suurendada eelarve paindlikkust programmi valdkondade vahel.** Hindamine ei näidanud märkimisväärsed erinevusi valdkondade meetmete tulemuslikkuses. Küll aga on näha selgeid erinevusi konkurentsivõime vahel. Seega soovitame üle vaadata valdkondade eelarve proportsioonid. Lisaks võiks eelarve olla programmi valdkondade vahel paindlikum. Paindlikkus võimaldaks riiklikul agentuuril vajadusel rahastada rohkem noorte- ja spordivaldkonna tegevusi (nii KA1 kui ka KA2 meetmetest) juhul, kui rahastuse nõudlus ja pakkumine on ühes valdkonnas selgelt kaldu nõudluse poole. Lisaks võimaldaks paindlikkus riiklikel agentuuridel otsustada meetme sees prioriteetsuse üle. Eriolukordadele paremaks reageerimiseks tuleb endiselt tagada ka valdkonnasisene paindlikkus eri meetmete vahel, nagu näitas koroonapandeemia järgne olukord haridus- ja koolitusvaldkonnas.

8. **Hinnata põhjalikumalt põimitud õpirännet.** Kuna puudub selgus, kui eesmärgipärane on veebiõppe osa, vajaks põimitud õpirände kohta hinnangu andmine põhjalikumat analüüsi ja tagasisidet sihtrühmalt, et otsustada, kas see tegevus vajab näiteks rohkem reguleerimist või võiks piirduda üksnes lühiajalise füüsilise rändega.
9. **Töötada välja toimiv keeleõppe toetuskeem.** Vähene keeleoskus on paljudele potentsiaalsetele osalejatele takistuseks. OLSi süsteem ei täida oma keeleõppe eesmärki ning keeleõppetoetus on liiga väike, et see aitaks märkimisväärselt parandada keeleoskuse taset. Olukorra lahendamaks keeleõppetoetuse suurendamine või OLSi süsteemi parendamine. Viimase puhul on oluline uurida varasematelt kasutajatelt, kui kasutajasõbralik see süsteem on.

Lisa 1. Uurimisküsimused

Järgnevalt on toodud uurimisküsimused, millele hindamise lähteülesande kohaselt vastuseid otsiti. Küsimuste järgi on märgitud, millises peatükis vastus on. Kuna kohati küsimused kattusid, peegeldasid sisu poolest mitut teemat või mõnda muud hindamiskriteeriumi, võib korduste vältimiseks olla vastus erinevate peatükkide vahel jagunenud.

Tulemuslikkus

3.1.1. Mil määral on programmi Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 erinevates programmi valdkondades (haridus ja koolitus, noored, sport) kavandatud väljundid, tulemused ja mõjud Eestis saavutatud? Millised tegurid on aidanud kaasa tulemuste saavutamisele? Millised tegurid on takistanud tulemuste saavutamist? Kuivõrd esineb põhimeetmete (õpiränne, organisatsioonide ja asutuste vaheline koostöö, toetused poliitika väljatöötamiseks ja koostöök; Jean Monnet) tõhususes erinevusi? Kas programmi valdkondade vahel on erinevusi? Mis aitaks muuta programmi põhimeetmeid tõhusamaks? (ptk 3.1., 3.5.–3.9.)

3.1.2. Millised on programmi Erasmus+ 2014–2020 tulemused ja pikaajaline mõju Eestis? (ptk 3.2.)

3.1.3. Milline on olnud Erasmus+ 2021–2027 taotluste kvaliteet? Milliseid meetmeid saaks rakendada taotluste kvaliteedi parandamiseks, võttes arvesse programmiperioodi 2021–2027 eelarve kahekordistumist? (ptk 3.1.)

3.1.4. Mil määral on programm Erasmus+ 2021–2027 toonud Eestis muutusi süsteemidesse, väärtustesse ja normidesse, eelkõige seoses programmi nelja horisontaalse prioriteediga: kaasamine ja mitmekesisus, digipööre, rohepööre (keskkond ja võitlus kliimamuutustega), demokraatlikus elus osalemine ja kodanikuaktiivsus? Milliseid horisontaalseid prioriteete on programm oma põhimeetmete kaudu kõige rohkem mõjutanud? (ptk 3.2.)

3.1.5. Kuidas on Erasmus+ 2021–2027 erinevate valdkondade põhimeetmed mõjutanud Eestis vähemate võimalustega inimesi, kes traditsiooniliselt ei tegele riikidevahelise või rahvusvahelise tegevusega? Kuidas on kaasamise meetmete raamistik ning kaasamise ja mitmekesisuse strateegia mõjutanud rahastuse kättesaadavust organisatsioonide jaoks ja vähemate võimalustega osalejateni jõudmist? (ptk 3.3.)

3.1.6. Mil määral on programmide Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 koostöövormid ja tegevused mõjutanud Eesti poliitikasuundi hariduse ja koolituse, noorte ja spordi valdkonnas? Millised programmide tegevused on Eesti vajadusi arvestades kõige tõhusamad? Kas eri programmi valdkondade vahel on märgatavaid erinevusi? (ptk 3, 4.1.)

3.1.7. Milliseid konkreetseid lähenemisviise (nt kaasrahastamine, kampaania kaudu edendamine vms) on sihtrühmad kasutanud, et püüda suurendada programmide Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 mõju oma riigis? Mil määral on need lähenemisviisid olnud tõhusad? Kas on võimalik välja tuua konkreetseid täiustamise võimalusi? (ptk 3.4.)

3.1.8. Mil määral levitatakse ja kasutatakse Eestis programmi Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 tulemusi? Kas on võimalik välja tuua parendusvõimalusi? (ptk 3.4.)

3.1.9. Mil määral kestab programmi tegevuste mõju pärast tegevuste lõppemist edasi, nii kumulatiivselt kui ka iga toetatud tegevuse tasandil (sh organisatsioonide ja asutuste vahelise koostöö põhimeetmes)? (ptk 3.2, 5.1, 5.2.)

3.1.10. Kui Erasmus+ programmi ei oleks, kas kõrgharidus, üldharidus, täiskasvanuharidus, kutseharidus ja -koolitus, noored ja sport oleks Eestis sama moodi toetatud? (ptk 3.2, 5.3.)

3.1.11. Kuidas mõjutas Covid-19 pandeemia programmi rakendamist Eestis ja milline oli pandeemia tagajärgedele reageerimiseks võetud meetmete mõju? Milline on Covid-19 pandeemia ajal lisandunud põimõppega kaasneva paindlikkuse laiem mõju pikaajalisele ja lühiajalisele õpirändele? Kas eelistatud füüsiline õpirände formaat on muutumas: st, kas õpirändeid eelistatakse ainult põimituna, eelistatakse ainult lühiajalist, füüsiliselt ei soovita minna vms? (ptk 6.3.)

3.1.12. Millist mõju avaldasid Eestis meetmed, mis võeti vastu programmi rakendamisel, et reageerida Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tagajärgedele? (ptk 6.3.)

Tõhusus

3.1.13. Milline on programmi Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 põhimeetmete kuluefektiivsus Eestis? (ptk 4.1, 6.1)

3.1.14. Mil määral on Erasmus+ 2021–2027 eelarve suurus sobiv ja proportsionaalne püstitatud eesmärkide saavutamiseks võrreldes Erasmus+ 2014–2020 eesmärkidega? Mil määral on rahaliste vahendite jaotus programmi valdkondade ja põhimeetmete vahel tulemuslikkuse ja kasulikkuse vaatest asjakohane? (ptk 4.2, 6.2)

3.1.15. Kui tõhus on koostöö programmi elluviimise ja järelevalvega seotud erinevate osapoolte vahel (komisjoni talitused; Erasmus+ komitee; rakendusamet; riiklik agentuur; riiklik programmi eest vastutaja, st Haridus ja Teadusministeerium; sõltumatu auditeerimisasutus; rahvusvahelised organisatsioonid). Mil määral täidab komisjon selles protsessis oma juhtrolli? Kuidas on see kahe programmiperioodi vahel muutunud, miks? Millised on olnud väljakutsed koostöös? Mis on Erasmus+ 2021–2027 või järgmise programmi puhul see, mida võiks parandada? (ptk 4.3)

3.1.16. Mil määral on riikliku agentuuri poolt taotlejate, toetusesaajate (sealhulgas väikesed ja uued organisatsioonid) ja osalejate järelevalveks ja toetamiseks rakendatavad meetmed tõhusad ja proportsionaalsed? Mida tuleks parandada/lihtsustada, arvestades programmi sujuva ja tõhusa rakendamise vajadust? (ptk 4.4, 4.5)

3.1.17. Mil määral on komisjoni poolt kasutusele võetud lihtsustamismeetmed, nagu lihtsustatud toetuste (*simplified grants*) süsteem ja akrediteerimissüsteem vähendanud riiklike agentuuride, toetusesaajate ja programmis osalejate halduskoormust? Kas programmi valdkondade või põhimeetmete vahel on erinevusi? Mida saaks programmis muuta, et veelgi vähendada halduskoormust ning lihtsustada programmi juhtimist ja rakendamist, ilma et see kahjustaks usaldusväärsust juhtimist, tulemusi ja mõju? (ptk 4.1, 4.2, 4.4, 6.2)

3.1.18. Mil määral vastavad Erasmus+ 2021–2027 programmi määruses programmi jaoks kindlaks määratud tulemusnäitajad riikliku tasandi seire eesmärkidele? Näiteks haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 esimese strateegilise eesmärgi neljanda indikaatoriga (Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne). Kuidas saaks juhtimis- ja järelevalvesüsteemi parandada? (ptk 3.1, 5.3.)

3.1.19. Mil määral on uued juhtimise toetuseks loodud tööriistad kooskõlas programmi Erasmus+ vajaduste ja ülesehitusega? Milliseid lisafunktsioone soovitaksite edasiseks arendamiseks? (ptk 4.5)

3.1.20. Mil määral on pettusevastased meetmed võimaldanud riigis pettusi ennetada ja õigeaegselt avastada? (ptk 4.4)

Asjakohasus

3.1.21. Mil määral toetavad programmi Erasmus+ 2021–2027 eesmärgid seoses ELi poliitiliste tegevuskavadega hariduse ja koolituse ning noorte valdkonnas, jätkuvalt vajadusi või väljakutseid, mida nad peaksid toetama? Kas need vajadused või väljakutsed on Eesti kontekstis asjakohased? Kas vajadused või väljakutsed on muutunud selliselt, et Erasmus+ 2021–2027 või sellele järgneva programmi eesmärgid on vaja kohendada? (ptk 6)

3.1.22. Mil määral vastavad programmi Erasmus+ 2021–2027 eesmärgid Eesti erinevate sidusrühmade ja sektorite vajadustele? Kui edukas on programm sihtrühmadeni jõudmisel erinevates programmi valdkondades? Kui tuntud on Erasmus+ programm Eesti haridus- ja koolitus-, noorte- ja spordi ringkondades? Kui mingite sihtrühmadeni ei jõuta, siis mis piirab juurdepääsu ja milliseid meetmeid saaks ligipääsu edendamiseks ette võtta? Mis on teatud sihtrühmade puhul piiratud osalemise põhjused? Kas on sihtrühmi, kes on ise otsustanud mitte osaleda või on alati mingid välised tegurid, mis osalemist takistavad? (ptk 6.1, 6.2)

3.1.23. Mil määral on programmi Erasmus+ 2021–2027 ülesehitus suunatud ja kohandatud sihtrühmadele, kelleni jõudmine on eriti raske, st vähemate võimalustega inimestele või elanikkonnarühmadele, kes tavapäraselt ei tegele riikidevahelise või rahvusvahelise tegevusega? Kui mõne sihtrühmani Eestis ei jõuta, siis mis piirab nende juurdepääsu ja milliseid meetmeid saaks võtta olukorra parandamiseks? (ptk 3.3, 6.1)

3.1.24. Kui oluline on Erasmus+ 2021–2027 võrreldes Erasmus+ 2014–2020 programmiga Eesti seisukohast? Kas olulisus on Erasmus+ 2021–2027 programmis kasvanud? Kas uued tegevused ja loodud paindlikkusmeetmed Erasmus+ 2021–2027 programmis on asjakohased? (ptk 6)

Sidusus

3.1.25. Mil määral on Erasmus+ 2021–2027 erinevate programmi valdkondade eesmärgid järjepidevad ja üksteist toetavad? Milliseid tõendeid on koostööst erinevate programmi valdkondade ja põhimeetmete vahel? Kui hästi erinevad põhimeetmed koos toimivad? Mil määral esineb programmi valdkondade vahel ebakõlasid, kattumisi või muid ebasoodsaid olusid ja kuidas neid käsitletakse? (ptk 5.2)

3.1.26. Mil määral täiendab Erasmus+ 2021–2027 Eesti hariduse ja koolituse, noorte ja spordi valdkonnas teisi riiklikke ja rahvusvahelisi programme? Mil määral loob Erasmus+ 2021–2027 sünergiat teiste riikliku tasandi programmidega ning Eestile oluliste eesmärkide täitmisel teiste ELi või rahvusvaheliste programmidega? Oodatud on tõendatud näited programmi Erasmus+ ja teiste ELi või riiklike programmide koostoime ja vastastikuse täiendavuse kohta. Kas on võimalik tuvastada ebakõlasid, kattumisi või muid ebasoodsaid olusid teiste programmidega? (ptk 5.3)

3.1.27. Milline on programmi Erasmus+ 2021–2027 sidusus võrreldes programmiga Erasmus+ 2014–2020 Eesti seisukohast? Kas sidusus on Erasmus+ 2021–2027 programmis paranenud? (ptk 4.1, 5.2)

Lisandväärtus

3.1.28. Milline on ELi tegevusest saadav lisaväärtus ja kasu võrreldes sellega, mida võiks saavutada Eestis ainult riiklikul tasandil algatatud sarnaste meetmetega? Mida pakub Erasmus+ 2021–2027 lisaks Eestis riikliku tasandi hariduse ja koolituse, noorte ja spordi valdkonna toetuskeemidele? Milliseid võimalusi näete Erasmus+ 2021–2027 või selle jätkuprogrammi kohandamiseks, et suurendada Euroopa lisandväärtust? (ptk 5.3)

3.1.29. Mil määral aitab programm Erasmus+ kaasa teadmiste arendamisele Euroopa integratsiooni teemal, teadlikkuse tõstmisele ELi ühistest väärtustest ja euroopaliku kuuluvustunde edendamisele Eestis? (ptk 3, 5.1)

3.1.30. Mil määral edendab Erasmus+ 2021–2027 koostööd liikmesriikide ja programmiga assotsieerunud kolmandate riikide vahel? Samuti nende riikide ja kolmandate riikide vahel, kes ei ole programmiga ühinenud? (ptk 3, 5.3)

3.1.31. Mis kasu ja lisaväärtus on programmidel Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 Eestist programmis osalevatele üksikisikutele või organisatsioonidele võrreldes mitteosalejatega? Milline mõju on Erasmus+ programmil nendele Eesti tudengitele, kes õpirändes ei osale, kuid kes õpivad koos vahetustudengitega või kuulavad mujalt riigist õpirändes oleva õppejõu loengut? (ptk 3, 5.1)

3.1.32. Mil määral on programmidest Erasmus+ 2021–2027 ja Erasmus+ 2014–2020 saadud tulemused jätkusuutlikud pärast projektide lõppemist? (ptk 3, 5, 6)

Täiendavad küsimused

3.1.33. Kuidas on mõjutanud programmis kasutusele võetud nn lihtsustatud grandid (*simplified grants*) Eesti kasusaajate osalust programmi tegevustes, sh osalejate motivatsiooni ja sihtriikide valikuid? (ptk 6.2)

3.1.34. Millised on kasusaajate ja programmi rakendamisega seotud osapoolte hinnangud lihtsustamise sisesele ja välisele ühtsusele (*coherence*) ning piisavusele ja asjakohasusele? (ptk 6.1, 6.2)

Täiendavad küsimused eestikeelsesesse raportisse

3.1.35. Kuidas on programmi tegevused mõjutanud neis osalenute konkurentsivõimet tööturul ja hilisemates õpingutes, sh õpimotivatsiooni ja -oskuseid? Kas ja kuidas aitavad programmi tegevused ennetada, lahendada ja/või kompenseerida oskuste ja töömaailma vajadustele mittevastavust? (ptk 3, 5.1)

3.1.36. Millised on võimalused sihtgrupi laiendamiseks eesmärgiga saavutada tegevuste suurem asjakohasus (*fit-for-purpose, relevance*) ja mõju (*impact*)? Nt töandjad, kes peaks veel olema kaasatud? (ptk 6.1)

3.1.37. Milline on kasusaajate rahulolu programmi võimalustega? Kes on mitteosalejad (sihtgrupist) ja miks nad ei osale (takistused)? (osa ptk 6.1)

3.1.38. Milline on olnud tegevuste mõju osalenud asutuste võimekusele pakkuda kvaliteetset teenust ja panustada Eesti hariduse ja noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide saavutamisse? (ptk 3, 5.1)

Lisa 2. Metoodika

Järgnevalt on detailsemalt kirjeldatud ptk 2 toodud hindamises kasutatud meetodeid:

- Dokumendianalüüs, sh programmi dokumentide⁴¹, programmiga seotud strateegiate-arengukavade ning uuringute (nii E+ programmi kui ka valdkondade kohta, sh eriti noortevaldkonna kohta) analüüs. Analüüsi eesmärgiks oli ülevaade programmi ülesehitusest, tingimustest, prioriteetidest, muudatustest, programmi täitmisest ja seostest valdkondlike jt eesmärkidega, programmi kasust ja mõjust seniste uuringute põhjal.
- Kvantitatiivsed programmi projektide andmed, sh
  - Dashboard: taotletud, rahastatud ja teostatud projektide ülevaade (E+ Reporting (MFF 2014–2020) ja E+ and ESC (MFF 2021–2023)), millest oli võimalik saada andmeid ka osalejate kohta, projektides osalenute tagasiside ja rahulolu (Participant Surveys Indicators)
  - Agentuuri edastatud kvantitatiivsed andmed, nt taotluste, rahastatud ja lõpetatud projektide andmed (osalejad, eelarved, taotluste hinded) valdkondade kaupa
  - Agentuuri infograafika: taotluste info
- Personaal- ja rühmaintervjuud, aruandes lühendatult intervjuud (10 intervjuud 41 osalejaga), mille eesmärgiks oli küsida sihtrühmalt hinnanguid programmi, selle tingimuste ja muudatuste asjakohasuse kohta ning kasu/mõju kohta osalejatele.
  - Sissejuhatavad intervjuud HTMi ja agentuuri esindajatega (3 intervjuud 9 osalejaga)
  - Fookusrühmaintervjuud sihtrühmade esindajatega (asutuste esindajad; kokku tehti seitse intervjuud 32 osalejaga, mis jagunesid meetmete ja valdkondade lõikes järgnevalt:
    - KA1 kõrgharidus
    - KA1 kutseharidus
    - KA1 üldharidus
    - KA1 täiskasvanuharidus
    - KA1 noortevaldkond
    - KA2 haridusvaldkond
    - KA2 noorte- ja spordivaldkond

Intervjuudes käsitleti järgnevaid teemasid:

- Teadlikkus programmist, selle sihtrühmadest ja uutest tegevustest
- Programmis osalemise takistused ja parenduskohad
- Lihtsustus- ja paindlikkusmeetmed uuel programmiperioodil
- Programmi kasu, mõju ja tegevuste jätkusuutlikkus
- Programmi lisaväärtus (sh võrreldes teiste programmidega)
- Uuringu intervjuudesse värbamise käigus saadud kirjalik tagasiside ja täpsustused neljalt sihtrühma esindajalt
- Tulemusi valideerivad fookusrühma intervjuud ekspertidega (viis osalejat) ja valideeriv seminar tellija esindajatega
- Tellija esindajatega (HTM, agentuur) korraldatud töökohtumised ja jooksvad küsimused-arutelud telefoni ja e-kirja teel

---

⁴¹ Programmijuhised, agentuuri tööprogrammid ja aruanded Komisjonile, taotlus- ja aruandlusvormid, infoseminaride slaidid.

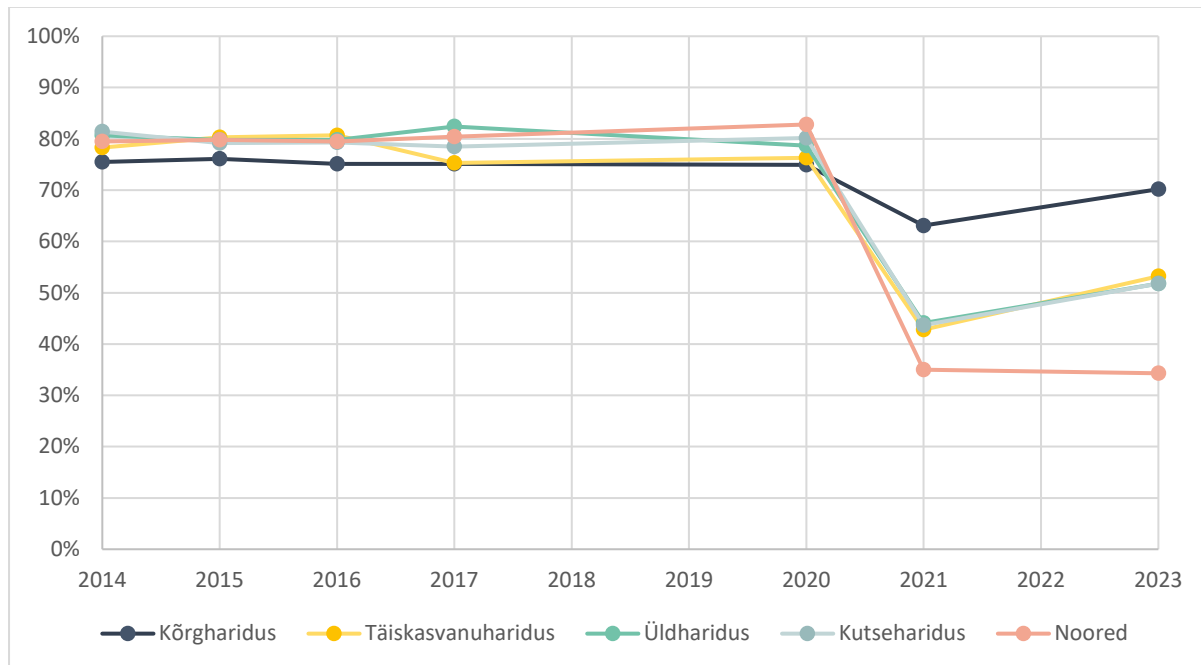
Lisa 3. E+ kvantitatiivne ülevaade

Tabel 1. E+ taotlusvoorude ülevaade

	2014-2020						2021-2023					
	Haridus ja koolitus				Noored	Sport	Haridus ja koolitus				Noored	Sport
	Üldharidus	Kutseharidus	Kõrgharidus	Täiskasvanuharidus			Üldharidus	Kutseharidus	Kõrgharidus	Täiskasvanuharidus		
KA1 esitatud projektide arv	477	202	204	124	1391		269	71	65	50	389	26
Lõpetatud/ sõlmitud projektide arv	289	172	180	74	689		216	70	63	41	216	5
edukuse %							80,30	98,59	96,92	82,00	55,53	19,23
Projektitaotluste keskmine hinne							72.92-74.79, praktiliselt sama	75.88-79.09, sama/langenud	83.7-89.1, tõusnud	69.77-78.43, langenud	68,18	58,67
Projektides osalejate arv (lõpetatud/ sõlmitud projektid)	1980	6790	15168	598	17609		4242	3239	9482	931	13165	37
sh vähemate võimalustega	0	228	0	0	4532		425	436	172	177	1695	11
sh erivajadustega	2	147	11	3	331							
sh blended activities							672	196	1643	63	0	0
Organisatsioonide kokku/ toetust saanud organisatsioonide (kordusteta)	772/ 254	1259/ 42	172/ 25	179/ 51	3827/ 273		165	49	18	64	141	12
Uute organisatsioonide/osalejate määr							42%	23%	2%	35%	6%	100
Projekti keskmine kestvus							16 kuud/ 474 päeva	18 kuud/ 552 päeva	28 kuud/ 876 päeva	16 kuud/ 484 päeva	12 kuud/ 352 päeva	9 kuud/ 280 päeva
Õpirände erivormide osakaal (füüsiline, põimitud vms)							15,84	6,05	17,33	6,77		
Toetus teks välja jaotatav eelarve	4 238 699	19 857 441	43 272 441	1 040 160,09	14 085 384,59	ei kohald	8 027 199	11 855 842	27 936 193	1 801 842	6 784 517	69 505
Tegelikult välja jaotatud eelarve/ lepingute kohaselt jaotatav eelarve	4 257 326	19 808 039	42300086,22	1 032 799			8 007 730	12 066 965	27 286 517	1 755 174	6 566 517	69 505
Eelarve täitmine (lõpetatud lepingud)	4 004 954,20	16 479 967,22	34 476 012,81	941 464,48	12 889 970,53	ei kohald	2 198 139,40	2 580 832	-	583 755	2 258 416	-
toetus in kohta (lõpetatud/ sõlmitud)	2 022,70	2 427,09	2 272,94	1 574,36	732,01		1 887,73	3 725,52	2 877,72	1 885,26	498,79	1 878,51
Keskmine toetus projekti kohta (lõpetatud/ sõlmitud)	13 857,97	95 813,76	191 533,40	12 722,49	18 708,23		37 245,26	174 883,55	433 119,32	42 809,12	30 541,94	13 901
KA2 esitatud projektide arv	237	74	87	65	165		171	50	43	67	181	
Projektide arv (lõpetatud/ sõlmitud)	113	25	36	31	58		36	23	19	21	53	
edukuse % (rahastatud/esitatud)	50,21	33,78	44,83	49,23	36,97		21,05	48,00	44,19	32,84	29,28	
Projektitaotluste keskmine hinne (aastate keskmiste vahemik + muutuse kommentaar)							59.91-64.11, praktiliselt sama/langenud	62.23-76 viimased a praktiliselt sama, 2021 kõrgem	76.5-78.82, praktiliselt sama	60.39-77.13, langenud	63,24	
Organisatsioonide kokku/ toetust saanud organisatsioonide (kordusteta; 2021-2023.a ainult kordusteta organisatsioonide arv)	516/ 84	131/ 18	174/ 8	149/ 30	226/ 46		33	18	6	20	46	
Projektides osalevate uute organisatsioonide osakaal							53%	35%	5%	62%	16%	
Projekti keskmine kestvus							22 kuud/ 662 päeva	23 kuud/ 715 päeva	31 kuud/ 939 päeva	18 kuud/ 587 päeva	22 kuud/ 659 päeva	
Toetus teks välja jaotatav eelarve	16 526 389,50	5 635 377	9 443 455	4 771 111	4 259 467,10		4 277 336	4 118 282	6 050 076	2 992 825	6 895 761	
Tegelikult välja jaotatud eelarve/ lepingute kohaselt jaotatav eelarve	14 774 502	5 403 923,05	9 429 785,50	4 691 156	4 395 017		3 768 094	3 921 677	5 902 044	2 739 707	6 895 761	
Eelarve täitmine (lõpetatud lepingud)	14 502 879,75	5 205 785,09	7 929 906,62	4 233 299,67	3 999 976,54							
Projektide eelarve (lõpetatud/ sõlmitud)	11 664 208,16	4 937 711,09	6 666 248,29	4 062 926,47	3 859 652,74		3 768 094	3 921 677	5 902 044	2 739 707	6 895 761	
Keskmine toetus (lõpetatud/ sõlmitud)	103 223,08	197 508,44	185 173,56	131 062,14	66 545,74		104 669,28	170 507,70	310 633,89	130 462,24	130 108,70	
KA3 detsentraalne - esitatud projektide arv					90							
Lõpetatud projektide arv					46							
KA3 tsentraalne - Eestiga projektide arv							0	0	0	0	0	0
Osalejate arv					9975							
Eelarve (sõlmitud lepingud summa)					859 026							
KA3 projektide eelarve					632 429,54							
E+ meetmete ja tegevuste ülene halduskulu					10 131 124 (8,17% eelarvest)						5 934 168	

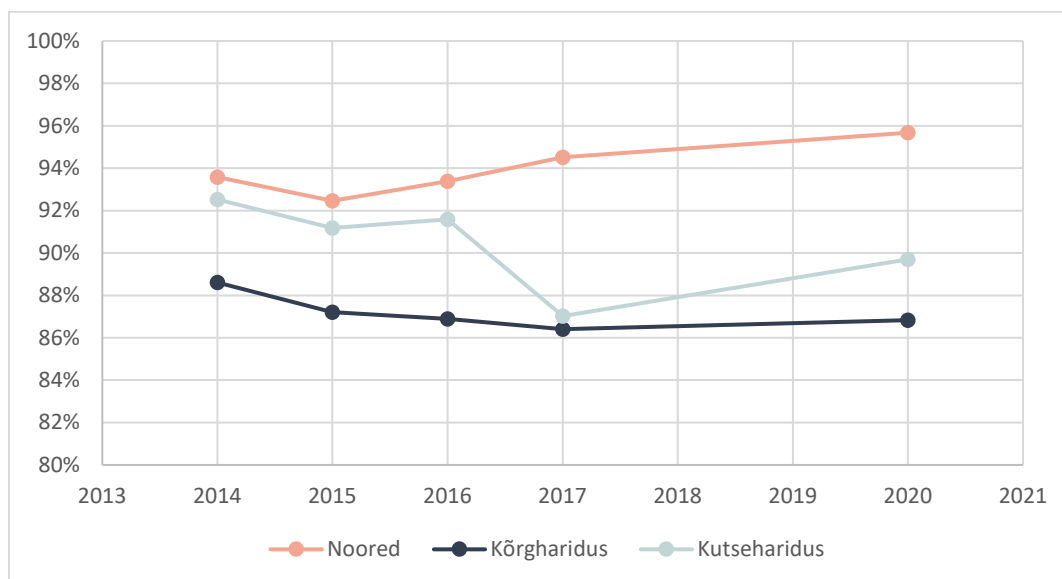
Lõpetatud projektide info on 2024.a märtsi seisuga.

Lisa 4. Osalejate hinnang võtmepädevuste arengule noortevaldkonnas ja haridusvaldkonna sektorite kaupa

Joonis 1. Osalejate hinnang võtmepädevuste arengule noortevaldkonnas ja haridusvaldkonna sektorite kaupa (positiivsete vastuste osakaal; Allikas: Dashboard)

Lisa 5. Osalejate hinnang sallivusest teadlikkusele (positiivsete vastuste osakaal)

Joonis 2. Osalejate hinnang sallivusest teadlikkusele (positiivsete vastuste osakaal; Allikas: Dashboard)

Lisa 6. Detailsemad järeldused ja soovitused agentuurile ja HTMi

Koostöö

Intervjuude põhjal teevad tihedat koostööd agentuur ja HTMi Euroopa Liidu ja rahvusvahelise koostöö osakond. Sisuliselt teevad koostööd ka agentuuri noorteprogrammide keskus ja HTMi noorte- ja andepoliitikaosakond. **Agentuuri haridusprogrammide ja HTMi haridusvaldkonna eest vastutavate osakondade puhul nähakse suuremat koostööpotentsiaali:** alakasutatud on võimalus riiklikult olulises suunas E+ haridusvaldkonna projekte, eriti koostööprojekte, suunata. Kohati nõrka sisupoliitilist koostööd nähti erinevate haridussektoritega: kui kutseharidusse on õpiränne hiljuti ühe indikaatorina jõudnud, siis üldhariduses ei tunnetata riigi huvi õpirände vastu. Nii noorte- kui haridusprogrammide keskus teevad tihedat koostööd ka sihtrühmadega: programmi võimaluste tutvustamine, kasusaajateni jõudmine, programmi kohendamiseks seisukohtade-soovide koondamine. Samas tõdeti, et koostöö või juhtimine riigi tasandil loodud E+ juhtkomiteega piirdub pigem info edastamisega, tihedamat koostööd tehakse E+ga seotud valdkondadega juhtkomitee väliselt.

Piiratud eelarve puhul tuleb **senisest teadlikumalt suunata projekte ja tegevusi riiklikult olulistesse valdkondadesse.** See eeldab veelgi tihedamat koostööd agentuuri ja HTMi hariduspoliitika eest vastutavate sisuüksuste vahel. Muuhulgas tuleb agentuuri ja HTMi sisuvaldkondade vahel täpsustada, mil määral ja mis hetkel on ministriumil võimalik programmi ja selle prioriteete (nt rahastatavate projektide teemade kaudu) veelgi enam mõjutada ning kuidas agentuur ja ministriumi sisuvaldkonnad saaksid tihedamat koostööd teha. Poliitikakujundajad võiksid anda sisendi, millist tüüpi projektid võiksid Eestile olulisi eesmärke täita aidata, et agentuur saaks taotlejad nende suundade poole nügida.

Sihtrühmadeni jõudmine ja programmi turundamine

Programmi tulemuslikkuse ja tõhususe tagamisel on suur roll turundustegevusel, sh seni saavutatud tulemuste levitamisel. Puudujääke on ka programmi tegevusi kajastaval kodulehel (info esitamine ei arvesta sihtrühmade eripäradega, info killustatus eri lehtede vahel ja vastavate linkide puudumine, küsitavused info ajakohasuses). Taotluste kvaliteet ja rohkus viitab agentuuri heale ja tõhusale info levitamisele ning sihtrühmade toetamisele, kuid uute sihtrühmadeni jõudmiseks tuleb kohendada kasutatavaid meetodeid ja levitatavat infot ning võtta kasutusele täiendavaid meetodeid, et teavitustegevus veelgi tõhusam oleks.

Hindamisest näib, et turundatakse eelkõige Erasmus+ kui võimalust. Tegevustüüpide eraldiseisvalt, konkreetsele sihtrühmale suunatud võimaluste ja E+ tulemusel valminud projektide tutvustamisel on arenguruumi. Turundamisel on oluline pöörata tähelepanu ka tingimuste ja nõuete muutumise selgele kajastamisele.

Teavitustegevuseks saaks praegusest aktiivsemalt kasutada projektide edulugusid ja parimaid tavasid. Selleks, et innustada programmi tasandil edulugude levitamist, võib korraldada nt edulugude kogumise kampaaniad (sh pikem aeg pärast tegevuses osalemist) ja hüvitada mingil moel täiendavaid tulemuste tutvustamisega kaasnevaid kulusid. Edulugudeks võivad olla nii saavutatud tulemused, kaasamisel uute sihtrühmadeni jõudmine, projektitaotluse koostamise läbimõeldus kui ka aruandluse enda arenguks ära kasutamine.

Sihtrühmade toetamine taotlemisel

Nii KA1 kui ka KA2 meetmes taotlemise julguse ja oskuse toetamiseks, sh vähemkogenud sihtrühmadel, võiks jätkata regulaarsete **koolituste ja töötubade korraldamist projektikirjutamisest ja haldamisest**. Lisaks võiks veel enam soodustada tagasisidestamise võimaluse kasutamist enne esitamist. Seda kasutatakse praegu suhteliselt vähe, kuigi sihtrühmade esindajad tõid seda positiivsena esile.

Kuna paljudele asutustele on usaldusväärsete partnerite leidmine osutunud keeruliseks, **soovitame agentuuril aidata veelgi kaasa partnerite leidmisele**, näiteks kogemuste vahetamise seminaride korraldamisega.

Vähemate võimalustega osalejate kaasamine

Vähemate võimalustega osalejate kaasamise süsteem on asutuste jaoks nii taotlemisel kui ka osalejate tuvastamisel ja nende toetamisel kohati keeruline. Kuna näiteks üld- ja kutsehariduses hoiavad õppureid tagasi tihti lisaks majanduslikele teguritele ka emotsionaalsed ja psühhosotsiaalsed tegurid – hirm üksi reisimise ja võõra keskkonna ees, ebakindlus vähese keeleoskuse või muu tõttu, tasuks kaaluda, kas siinkohal **võiks agentuur üles kutsuda asutusi oma häid kaasamise ja toetamise praktikaid jagama**. Lisaks võiks toetada seda, kui tagasihoidliku keeleoskuse vm sarnasel põhjusel soovivad samas õpirändes osaleda kaks osalejat. Kindlasti tasub ka taotlejatele vähema võimalustega osaleja definitsiooni selgitada, et seda ei seostataks vaid erivajaduse või majandusliku vähekindlustatusega. Ja kui võimalik, siis aidata asutustel seada selgeid ja saavutatavaid eesmärke vähemate võimalustega osalejate kohta.

Regionaalse esindatuse toetamine

Senisest enam tuleks analüüsida regionaalset esindatust programmi tegevustes või vähemalt taotlustes. Eriti oluline on seda teha üldhariduses, noortevaldkonnas ja spordis, kus asutused võiksid olla üle Eesti ühtlasemalt esindatud. Siinkohal on noortevaldkond näidanud head eeskujut, pöörates sellele tähelepanu juba alates 2022. aastast.

Lisa 7. Infoleht olulisemate tulemustega programmi sihtrühmadele

Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vaahindamine

Tutvu uuringuga: [www.ibs.ee/publikatsioonid/
erasmus-programmi-hindamine](http://www.ibs.ee/publikatsioonid/erasmus-programmi-hindamine)

Programmi eesmärk on soodustada kestlikku majanduskasvu, kvaliteetsete töökohtade loomist ja sotsiaalset ühtekuuluvust, innovatsiooni, Euroopa identiteedi tugevdamist ja kodanikuaktiivsust.

	2014-2020	2021-2027
Eelarve	Kogueelarve 14,7 mld €, millest Eestile eraldati 147,5 miljonit	Kogueelarve 26,2 mld €, perioodil 2021–2023 Eestil 87,11 miljonit

Meetmed	Valdkonnad ja sektorid
Üksikisikute ja rühmaviisiline õpiränne (KA1)	Haridus- ja koolitusvaldkond (83% programmi kogueelarvest) <ul style="list-style-type: none"> • Üldharidus (15,2%) • Kutseharidus (21,5%) • Kõrgharidus (34,6%) • Täiskasvanuharidus (5,8%) Noortevaldkond (10,3% programmi kogueelarvest) Spordivaldkond (1,9% programmi kogueelarvest)
Organisatsioonide ja asutuste koostöö (KA2)	
Poliitika arendamine ja koostöö (KA3), Jean Monnet' teadmiste parandamiseks EList (tsentraalsed meetmed)	

	Haridus ja koolitus								Noored		Sport	
	Üldharidus		Kutseharidus		Kõrgharidus		Täiskasvanuharidus		2014-2020	2021-2023	2014-2020	2021-2023
	2014-2020	2021-2023	2014-2020	2021-2023	2014-2020	2021-2023	2014-2020	2021-2023				
KA1 esitatud projektide arv	477	269	202	71	204	65	124	50	1391	389	-	26
Lõpetatud/ sõlmitud projektide arv	289	216	172	70	180	63	74	41	689	216	-	5
KA2 esitatud projektide arv	237	171	74	50	87	43	65	67	165	181	-	-
Lõpetatud/ sõlmitud projektide arv	113	36	25	23	36	19	31	21	58	53	-	-
edukuse % (rahastatud/ esitatud)	50.21	21.05	33.78	48.00	44.83	44.19	49.23	32.84	36.97	29.28	-	-

Järeldusi valdkondade kaupa:

Haridusvaldkond:

- Kõrghariduses jõutakse suurima hulga osalejateni, sest see on kõige rahvusvahelistunum sektor. Lühiajalised õpiränded ja intensiivprogrammid aitavad sellele kaasa.
- Kutsehariduses võimaldab õppida ja saada kogemusi välismaa ettevõtetes ning toetab rahvusvahelisi kutsevõistlusi, mitmekesisdades kutseõpet.
- Üldhariduses on kaasatud varasemast rohkem osalejaid, pakkudes noortele esimesi rahvusvahelisi kogemusi ja töötajatele võimalusi.
- Täiskasvanuhariduses on tõstetud õppijate ja töötajate kvalifikatsiooni ning võimaldatud välismaa spetsialistide kaasamine, kuna Eestis on eksperte sageli puudu.

Noortevaldkonnas on Erasmus+ programmi meetmed üks väheseid võimalusi õpirännete, noorte osalusprojektide ja koostööprojektide rahastamiseks, sest vahendite vähesuse tõttu ei ole noored ja noortevaldkond alati prioriteediks. Rahastatud projektid on aga olnud väga edukad noorteni jõudmisel ning rahvusvaheliste võrgustike loomisel.

Spordivaldkonna osakaal on programmis kõige väiksem ja Eestis on konkurents rahastusele kõige suurem. Sõltuvalt konkreetsest sihtrühmast ja tegevusest on võimalik toetust ka teistest valdkondadest taotleda, nt noortevaldkonnast. Rahastatud projektid on positiivse väljavaatega.

Positiivne

- Programm on Eestis hästi tuntud.
- Aitab täita nii ELi kui ka Eesti haridus-, noorte- ja spordivaldkonna strateegilisi eesmärke.
- Programmi taotlusvoorude eelarve on kõigis valdkondades ära kasutatud.
- Programmi kvantitatiivsed eesmärgid on saavutatud ja toetatud tegevustel on soovitud mõju osalejatele, organisatsioonidele, valdkonnale ja ühiskonnale.
- Ilma programmita ei saaks hariduses ja noortevaldkonnas toimuda sellises ulatuses rahvusvahelistumisele kaasa aitavaid õpirändeid ja koostööprojekte ning noorte osalusprojekte.
- Paraneb formaalse ja mitteformaalse hariduse kvaliteet, sh võetakse kasutusele uuenduslikud meetodid ja õpitakse teiste headest kogemustest.
- Programm edendab elukestva õppe abil inimeste hariduslikku, kutsealast ja isiklikku arengut ning toetab kaasamist ja mitmekesisust, digipööret ja keskkonnateadlikkust ning rahvusvahelistumist.

Soovitused sihtrühmaga töötajatele ja projektide teostajatele

1

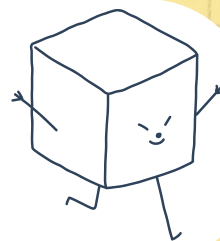

Alusta rahvusvahelistumise või selle toetamisega võimalikult varakult, võimalusel juba üldhariduse astmes. Programm on kõikidele osalejatele väga paindlik ja õpirändes osalemist ning koostööprojektide teostamist tasub alati kaaluda. Suurem osa takistustest on lahendatavad ja saadav kogemus on kõikidele väärtuslik.

2

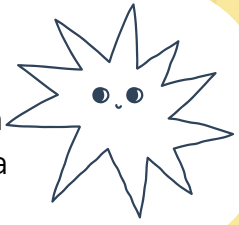
Julgusta programmi sihtrühmi mugavustsoonist välja tulema ja toeta neid vajadusel projekti kavandamisel, elluviimisel ning õpitu-kogetu mõtestamisel! Kui projektjuhiks on Sinu kolleeg, jagage vastutust, et vältida töökoormuse liigset kasvu.

3

Programmide tingimusi muudetakse aeg-ajalt. Ole programmidele avatud ja kontrolli aeg-ajalt tingimusi. Äkki on tingimused Sinule, Sinu organisatsioonile või inimestele, kellega töötad, sobivamaks muutunud ja on mõistlik toetusvõimalust kasutada?

4

Leia võimalusi, et projektid või tegevused panustaksid veelgi rohkem valdkondlike eesmärkide ja KA2 puhul ka programmi horisontaalsete prioriteetide (kaasatus ja mitmekesisus; osalus demokraatias ja ühiskonnas ning Euroopa väärtused; digi- ja rohepööre) täitmisesse.

5

Leia võimalusi, et jõuda veelgi rohkem vähemate võimalustega osalejateni ja nendeni, kes pole varem E+ ja ESK meetmetes osalenud. Kasuta vähemate võimalustega noorte kaasamiseks mõeldud täiendavat toetust, et nad ka sisuliselt saaksid kaasatud.

6

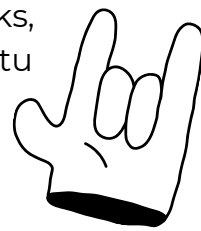
Aita kaasa programmi info levitamisele! Räägi programmi võimalustest ja selle kaudu tehtust ka nendele, kes pole hetkel programmi sihtrühmaks. Hea sõna võib liikuma minna ja programmi sihtrühm leiab lihtsamalt tee programmini. Lisaks aitab see kaasa projektiideede tekkele.

7

Aita kaasa projektide ja programmi tulemuste levitamisele! Kutsu tegevustes osalenuid oma kogemusi tutvustama ja julgusta endaga seotud tegevustes osalenuid oma kogemusi jagama, programmi alumnivõrgustikega, nt ESN, EuroPeers, Peace, liituma. See aitab mõtestada õpitud, mõista ka mitteformaalse hariduse olulisust ja suurendab tõenäosust, et rohkemad varem erinevates programmides mitte osalenud programmini jõuavad. Lisaks võib programmi tulemustest ka teistele kasu olla.

8

Küsi vajadusel nõu ja tuge info levitamiseks, taotlemiseks, tegevuste elluviimiseks, sihtrühmadeni jõudmiseks, õpitu mõtestamiseks, vms agentuuri töötajatelt, kolleegidelt, teistelt valdkonna töötajatelt või sihtrühmalt endalt! Kasuta julgelt taotluste eelnõustamise võimalust ja olemasolevaid juhendmaterjale!

9

Ära jäta projekti aruandlust viimasele minutile! Digilahendused ja -keskkonnad teevad üldjuhul elu lihtsamaks, kuid nendega kaasnevad ka teatud riskid. Tehniliste tõrgete riske aitab maandada aegne tegutsemine. Õigeaegselt esitatud aruanne aitab omakorda vältida maksete hilinemist.

Saa inspiratsiooni teiste tehtust, tutvu Eesti Agentuuri toetatud projektidega:
www.kaart.noored.ee

Soovitused valmisid uuringu "Erasmus+ programmi perioodi 2014–2020 lõpphindamine ja perioodi 2021–2027 vahehindamine" raames.

Tutvu uuringuga: www.ibs.ee/publikatsioonid/erasmus-programmi-hindamine